

Alojzy Oborny

Kronika muzealna 1975

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 10, 513-570

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALOJZY OBORNY

KRONIKA MUZEALNA 1975

MUZEUM NARODOWE W KIELCACH

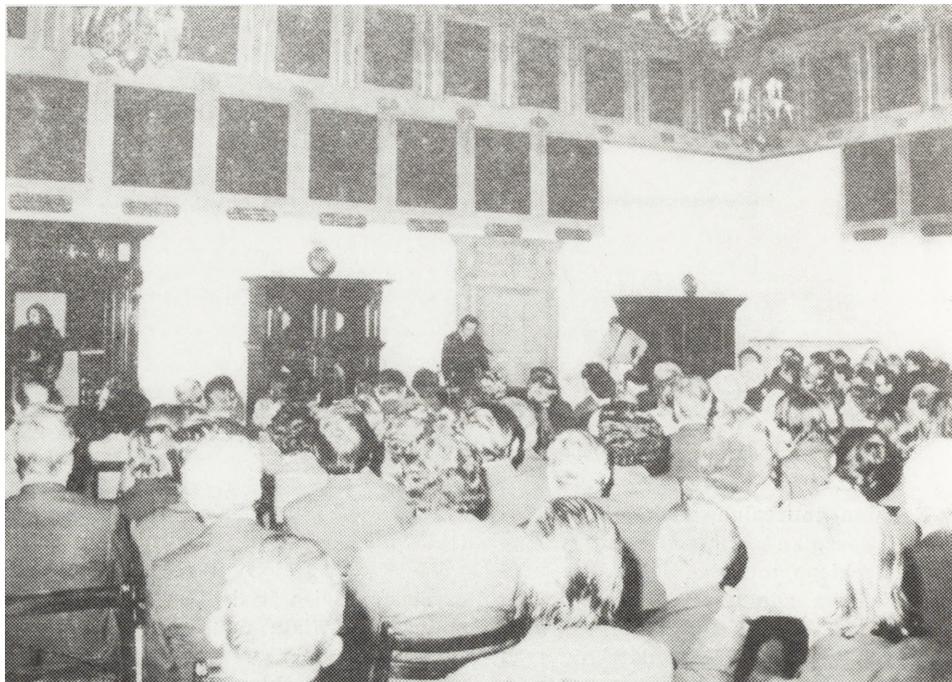
Kronika muzealna w kolejnych tomach „Rocznika” odnotowywała ważne dla kieleckiego muzeum fakty. Piszącemu te słowa zdarzyło się w relacjach z roku 1968 i 1971 użyć sformułowań, z których wynikało, że wydarzenia tych lat były przełomowymi i historycznymi. Tak było w rzeczywistości, gdyż otwarcie nowych ekspozycji stałych w zmodernizowanych budynkach przy pl. Partyzantów, jak też uzyskanie zabytkowego zespołu pałacowego, w którym otwarto pierwsze ekspozycje, obok innych czynników podbudowało i umocniło pozycję, na jaką zapracowało sobie kieleckie muzeum. Ukoronowaniem tego dorobku była uroczystość w kieleckim pałacu w dniu 20 listopada, podczas której oficjalnie podniesiono rangę Muzeum Świętokrzyskiego do godności Muzeum Narodowego.

Aktem prawnym było *Zarządzenie ministra kultury i sztuki nr 67 z dnia 15 października 1975 roku*. Kieleckie Muzeum w czasie uroczystości otrzymało z rąk wiceministra kultury i sztuki dokument podpisany przez wicepremiera i ministra Józefa Tejchmę, którego treść przytaczam w całości:

Minister Kultury i Sztuki w uznaniu zasług Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach dla rozwoju nauki i kultury polskiej oraz wielkiego znaczenia tej placówki nadaje jej tytuł Muzeum Narodowego. Warszawa, 15 października 1975 roku.

20 listopada o godzinie 14.15 sala Portretowa kieleckiego pałacu nie mogła pomieścić wszystkich przybyłych na uroczystość gości, wśród których byli przedstawiciele świata nauki i kultury oraz liczne grono reprezentantów polskich placówek muzealnych. W uroczystości uczestniczyli między innymi: wiceminister kultury i sztuki dr Józef Fajkowski, sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR tow. Barbara Dubińska, wicewojewoda kielecki Bronisław Chyziak, wicewojewoda radomski tow. Eugeniusz Jędrzejewski, I sekretarz Komitetu Miejskiego PZPR — przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kielcach tow. Kazimierz Matuszczak. Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków reprezentował wicedyrektor mgr Stanisław Brzostowski. Grupie muzeologów przewodniczyli: prof. dr Kazimierz Michałowski, wicedyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie, oraz prof. dr Jerzy Szablowski, dyrektor Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu.

Uroczystość otworzył dyrektor muzeum, mgr Alojzy Oborny. Podkreślił on w swoim wystąpieniu rolę, jaką pełniło kieleckie muzeum, placówka licząca już 68 lat. Mówca stwierdził, że dzięki życzliwej pomocy i atmosferze, jaką stworzyły wojewódzkie władze partyjne i administracyjne, Muzeum Świętokrzyskie rozwijało się w sposób dynamiczny,

Ryc. 1. Uroczystość nadania Muzeum Świętokrzyskiemu godności Muzeum Narodowego

awansując do rzędu przodujących w kraju. Ośrodek kielecki był inicjatorem nowatorskich przedsięwzięć oraz realizatorem wielu imprez o charakterze ogólnopolskim. Powiększyła się baza lokalowa. Wzbogaciły się zbiory, zdobywane głównie poprzez zakupy oraz badania terenowe. Istotne znaczenie miały także dary przekazane dla Muzeum Wnętrz Pałacowych przez warszawskie Muzeum Narodowe. Powszechnie znany jest dorobek wydawniczy i oświatowo-upowszechnieniowy.

Kolejnym mówcą był dr Józef Fajkowski, wiceminister kultury i sztuki, który podkreślił zasługi kieleckiego muzeum w wystawiennictwie, działalności wydawniczej i oświatowej. Wiele realizacji i inicjatyw zasługuje na najwyższe uznanie i winno być wykorzystywane w pracy innych muzeów. Następnie wiceminister Fajkowski odczytał uroczysty

akt nadania Muzeum Świętokrzyskiemu godności Muzeum Narodowego. Minister udekorował zasłużonych pracowników muzeum. Złoty Krzyż Zasługi otrzymał starszy pomocnik muzealny, Jan Fit, pracujący w muzeum nieprzerwanie od 25 lat. Odznaki „Zasłużony Działacz Kultury” otrzymali: mgr Barbara Erber, Barbara Kowalczyk, mgr Tadeusz Maszczyński, mgr Wiesława Ozdoba-Kosierkiewicz. Przyznane także zostały odznaki „Za Opiekę nad Zabytkami”. Otrzymali je: mgr Jan Błyskosz, mgr inż. Eugenia Fijałkowska, mgr Kazimierz Kałuża i mgr Zygmunt Pyzik.

Gratulacje nowo powołanemu Muzeum Narodowemu złożył prof. dr Kazimierz Michałowski, wicedyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie, który oświadczył następnie, że największa placówka muzealna w Polsce pragnąc uczcić doniosłe wydarzenie, jak też obchody

Ryc. 2. Uroczystość nadania Muzeum Świętokrzyskiemu godności Muzeum Narodowego

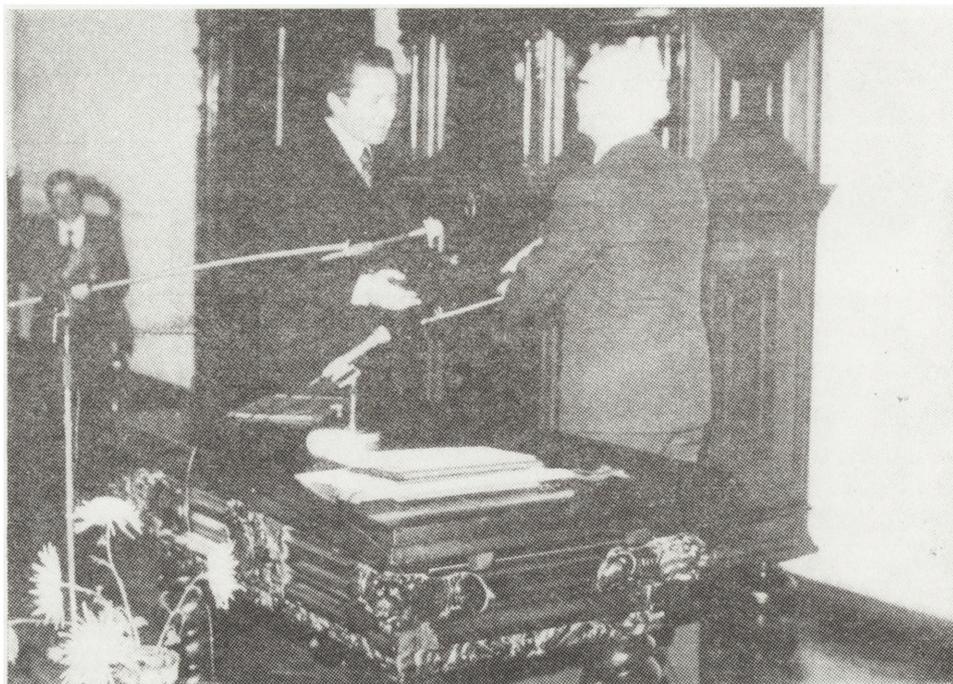
Roku Żeromskiego, przekazuje na własność Muzeum Narodowemu w Kielcach arras z końca XVII wieku *Święta Rodzina na tle krajobrazu ogrodowego*, który do tego momentu był depozytem. Akt przekazania podpisali prof. dr Stanisław Lorentz oraz prof. dr Kazimierz Michalowski.

Miłym akcentem kończącym pierwszą część uroczystości było wystąpienie przewodniczącego Rady Zakładowej Zakładów Wytwórczych „Społem” w Kielcach, który w imieniu całej załogi przekazał w darze kieleckiemu muzeum cenny obraz Tytusa Czyżewskiego *Pejzaż*.

Następnie odbyło się spotkanie towarzyskie, w czasie którego zaproszeni goście zwiedzali ekspozycje pałacowe. Na zakończenie odbył się koncert w ramach *Wieczorów na Zamku*. W programie znalazły się utwory kompozytorów XVII, XVIII i XIX wieku. Wykonawcą koncer-

tu był kwartet Państwowej Filharmonii im. Oskara Kolberga w Kielcach.

W związku z przyznaniem tytułu Muzeum Narodowego, placówka nasza otrzymała z całego kraju 47 telegramów i listów gratulacyjnych. Listy gratulacyjne nadesłali między innymi: I sekretarz Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach — Aleksander Zarajczyk; wojewoda kielecki — Józef Stański; I sekretarz Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w Kielcach — Kazimierz Matuszczak; wicewojewoda radomski — Eugeniusz Jędrzejewski; sekretarz Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radomiu. Listy gratulacyjne przekazali także: dyrektor nowo powołanego Muzeum Okręgowego w Rado-

Ryc. 3. Prof. dr Kazimierz Michałowski wręcza akt przekazania na własność Muzeum Narodowemu w Kielcach arrasu *Święta Rodzina* z XVII w. — depozytu Muzeum Narodowego w Warszawie

miu oraz dyrektor Muzeum w Sandomierzu.

Poniżej pełne brzmienie dwóch listów gratulacyjnych.

Szanowni Towarzysze! W związku z nadaniem Muzeum Świętokrzyskiemu w Kielcach godności Muzeum Narodowego, w imieniu Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach składam całemu gronu pracowników gratulacje i podziękowania za owocną pracę w dziedzinie gromadzenia, zabezpieczania i zbliżenia społeczeństwu cennych zabytków kultury narodowej i regionalnej. Wysoko oceniamy Wasze dotychczasowe osiągnięcia w zakresie upowszechniania kultury, kształtowania patriotyzmu i zaangażowanych postaw obywatelskich. Szczególnie wysoko cenimy pracę nad gromadzeniem i popularyzacją materiałów i dokumentów związanych z działalnością klasy robotniczej, jej walką o wyzwolenie narodowe i społeczne. Żywiemy

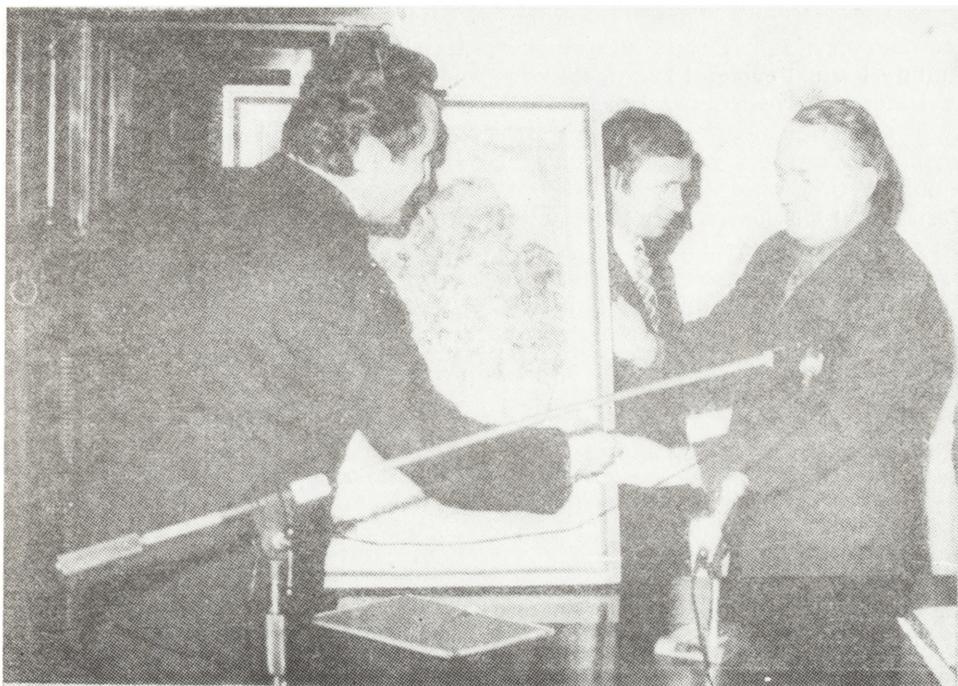
przekonanie, że ten tak ważny kierunek działalności będzie nadal w centrum Waszej uwagi. Życzymy wszystkim pracownikom Muzeum, organizacji partyjnej i dyrekcji dalszych osiągnięć w pracy zawodowej i społecznej. Jesteśmy przekonani, iż otrzymanie statusu Muzeum Narodowego będzie mobilizować Was do dalszej, jeszcze intensywniejszej pracy na rzecz zbliżenia kultury narodowej społeczeństwu naszego województwa.

I sekretarz Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej — Aleksander Zarajczyk

Kielce, dnia 20 XI 1975 r.

Dyrekcja i Zespół Pracowników Muzeum Narodowego w Kielcach.

Przesyłam najlepsze gratulacje i życzenia dla wszystkich pracowników Waszej instytucji z okazji otrzymania godności Muzeum Narodowego. Wytrwała i aktywna działalnością naukową i kulturalno-oświatową dla rozwoju kultury socjalistycznej w województwie kieleckim Muzeum zasłużyło w pełni na to za-

Ryc. 4. Przewodniczący Rady Zakładowej Zakładów Wytwórczych „Społem” w Kielcach przekazuje kieleckiemu muzeum *Pejzaż* Tytusa Czyżewskiego

szczytne wyróżnienie. Wyrażam słowa uznania za ofiarny, wieloletni wysiłek w dotychczasowej pracy życząc wielu interesujących i ambitnych przedsięwzięć zaspokajających stale rosnące potrzeby socjalistycznego społeczeństwa. Życzę satysfakcji w pracy zawodowej i społecznej oraz zadowolenia i pomyślności w życiu osobistym.

Wojewoda kielecki Józef Stański
Kielce, dnia 20 listopada 1975 roku.

Specjalnego podkreślenia wymaga fakt, że Muzeum Świętokrzyskie otrzymało godność Muzeum Narodowego w ramach Ogólnopolskich Dni Żeromskiego, które odbywały się w Kielcach w dniach 20 i 21 listopada. Podczas uroczystego posiedzenia Komitetu Obchodów Roku Żeromskiego i Prezydium Zarządu Głównego Związku Literatów Polskich, przemówienie wygłosił członek Biura Politycznego, wicepremier, minister kultury

i sztuki tow. Józef Tejchma. W końcowej części swego wystąpienia stwierdził on:

Pragnę wyrazić najwyższe uznanie władzom województwa kieleckiego, jego społeczeństwu, młodzieży, a przedstawicielom kultury w szczególności, za kultywowanie pamięci Żeromskiego, za przygotowanie bogatego programu Dni Żeromskiego. Dodam, że podniesienie Muzeum Świętokrzyskiego do rangi Muzeum Narodowego — właśnie w związku z rocznicą Żeromskiego — stanowi wymowny symbol żywotności jego idei, pojmowanej jako nieustanne dążenie wzwyż i jako nieustanne tworzenie lepszych form i bogatszych treści naszego życia.

Listopadowe uroczystości poprzedziło wydarzenie, które było potwierdzeniem osiągnięć oświatowych, jakie zapisali na swoim koncie pracownicy naszej placów-

ki, szczególnie zespół działu naukowo-oświatowego. 26 września wiceminister kultury i sztuki dr Józef Fajkowski wręczył Muzeum Świętokrzyskiemu w Kielcach dyplom honorowy przyznany „za wybitne osiągnięcia w upowszechnianiu kultury”. Uroczystość odbyła się w sali Portretowej Muzeum Wnętrz Pałacowych przy udziale wojewódzkich władz partyjnych i administracyjnych. Wicedyrektor mgr Kazimierz Kałuża poinformował o dotychczasowych pracach, podejmowanych i kontynuowanych akcjach, przedsięwzięciach oraz osiągnięciach muzeum w dziedzinie prac badawczych, wydawniczych, organizacyjnych, na polu upowszechniania kultury oraz współpracy z miejscowym środowiskiem i szkolnictwem. Mówca przedstawił również plany perspektywicznego rozwoju placówki oraz trudności, z jakimi musi się borykać przy ich realizacji. Minister Fajkowski ocenił wysoko i z uznaniem dotychczasową działalność Muzeum Świętokrzyskiego, szczególnie w zakresie upowszechniania kultury i podejmowanych licznych inicjatyw w tej dziedzinie. Wskazał też na nowe zadania stojące przed muzealnictwem i konkretnie przed Muzeum Świętokrzyskim.

W numerze 117 „Biuletynu Informacyjnego Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków” ukazała się informacja na temat opisanej uroczystości. Autor informacji stwierdza między innymi:

Muzeum Świętokrzyskie w Kielcach jest jednym z nielicznych muzeów okręgowych o pełnym profilu programowym, tzn. posiada wszystkie działy programowe. Właściwe wielodziałowemu muzeum okręgowemu: dział archeologii, dział etnografii, dział historii, dział sztuki, dział przyrodniczy, ponadto Oddział — Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego i Oddział Pałac — Muzeum Wnętrz Pałacowych, a do niedawna posiadało również 2 oddziały w Szydłowcu: Okręgową Pracownię Konserwatorską i Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych. Muzeum Świętokrzyskie w Kielcach jest niemal klasycznym przykładem ewidentnego, sukcesywnego rozwoju i rozbudowy zarówno w zakresie programowym, jak i lokalowo-organizacyjnym.

19 maja w późnorenesansowych wnętrzach zamku w Szydłowcu mieszcząca oddział naszego muzeum, otwarte zostały od wielu lat przygotowywane ekspozycje stałe Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych. Rozpoczęło więc szydłowieckie muzeum swoją pełną działalność jako jedyne tego typu specjalistyczne muzeum w Polsce i jedno z nielicznych w Europie. Uroczystość otwarcia poprzedziła konferencja prasowa, na której dziennikarzy z Kielc, Radomia i Warszawy informowali mgr Maciej Kowalczewski, zastępca dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego, mgr Alojzy Oborny, dyrektor Muzeum Świętokrzyskiego, i mgr Danuta Paprocka, kierownik oddziału. Zebraniem przedstawiono dotychczasowy dorobek oddziału, ilość i rodzaj zgromadzonych zabytków. Zakreślone zostały także plany perspektywiczne muzeum przewidujące jego rozbudowę jako placówki realizującej szeroki program prac naukowo-badawczych na bazie gromadzonych eksponatów, badań terenowych oraz archiwum dokumentacji muzycznej. Dla tych celów przewidziano adaptację dalszych pomieszczeń zamkowych. Propozycje i postulaty mówiące o poszerzonej działalności muzeum padały także z ust mgr Jadwigi Sobieskiej i doc. dra Jana Słeszewskiego, konsultantów naukowych stale współpracujących z placówką.

Na uroczystość otwarcia ekspozycji stałej Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych przybyli przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki z zastępcą dyrektora Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków — mgr Stanisławem Brzostowskim, wojewódzkich władz partyjnych i administracyjnych, władz powiatowych z Szydłowca, dyrektorzy licznych placówek muzealnych z całego kraju. Szczególnie dużą grupę stanowili pracownicy muzeów etnograficznych. Gościem honorowym był profesor dr Stanisław Lorentz, dyrektor Muzeum Narodowego w Warszawie. Przybyłych gości powitał zastępca dyrektora Wydziału Kultury

i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, mgr Maciej Kowalczewski, dokonując zarazem otwarcia wystaw. Kierownik oddziału, mgr Danuta Paprocka, udekorowana została odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, zaś mgr Jadwiga Sobieska i doc. dr Jan Stęszewski odznaką „Za Zasługi dla Kielecczyzny”. Z poszczególnymi wystawami muzeum zapoznali zebranych kierownik oddziału. Warto podkreślić, że spotkały się one z dużym zainteresowaniem i wysoką oceną przybyłych gości. Zebrani muzeolodzy zgodnie podkreślali, że jest to jeden z najnowocześniejszych etnograficznych pokazów muzealnych w Polsce.

Utworzenie Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych jest próbą odrobienia zaległości w poznaniu i dokumentacji tego działu kultury ludowej. W badaniach folklorystycznych i litera-

turze etnograficznej, łącznie z dziełami Oskara Kolberga, ludowe instrumentarium muzyczne zarysowane jest niezwykle skromnie i fragmentarycznie. Również zbiory muzealne, mimo poważnej ilości instrumentów i narzędzi muzycznych, nie są wynikiem badań nad ludowym instrumentarium muzycznym i dokumentują jedynie przejawy folkloru bądź kultury muzycznej.

Twórcy muzeum sięgnęli bezpośrednio do ludowej tradycji, do żyjących twórców, użytkowników i posiadaczy instrumentów, do tych, którzy wyrabiają instrumenty w sposób tradycyjny, jak i modernizujących swe warsztaty. W ten sposób muzeum prezentuje aktualny stan zasobu ludowego instrumentarium polskiego, poprzez pokazanie instrumentów czynnych do dziś w ludowej praktyce muzycznej. Instrumenty starano się

Ryc. 5. Uroczystość otwarcia Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu

Ryc. 6. Uroczystość otwarcia Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu

pokazać w powiązaniu z ich twórcami, co osiągnięto poprzez nagrania magnetofonowe (wypowiedzi) oraz wyczerpującą dokumentację terenową.

Dążąc do uchyczenia ostatnich, a niekiedy nikłych śladów instrumentarium ludowego odwoływano się do pamięci informatorów i skłaniano ich do budowania instrumentów dziś już zarzuconych, a znanych im z własnej praktyki muzycznej i warsztatowej. Do zbiorów wprowadzono również rekonstrukcje instrumentów dziś już nie istniejących, wykonane na podstawie przekazów historycznych, ikonografii oraz literatury instrumentologicznej. Tym samym muzeum zdobywa materiał, który w przyszłości posłużyć może do powołania ośrodka badawczego polskiego ludowego instrumentarium muzycznego.

Ekspozaty zdobyto drogą penetracji i poszukiwań terenowych dokonywanych w całym kraju. Prezentują one wszystkie regiony Polski. Niektóre z eksponatów użyczyły w formie depozytów muzea. Najpełniej dokumentowane jest ludowe instrumentarium muzyczne z obszaru byłego woj. kieleckiego (obszar między Wisłą a Pilicą).

Scenariusze wystaw przygotowali: mgr Jadwiga Sobieska, dr Jan Stęszewski oraz Piotr Gan przy współpracy kustosa muzeum, mgr Danuty Paprockiej.

Pierwsza ekspozycja stała muzeum została skonstruowana z trzech uzupełniających się wzajemnie działów. Taki układ podyktowany został faktem nierównomiernego zbadania regionów Polski pod kątem instrumentoznawstwa oraz chęcią zasygnalizowania problema-

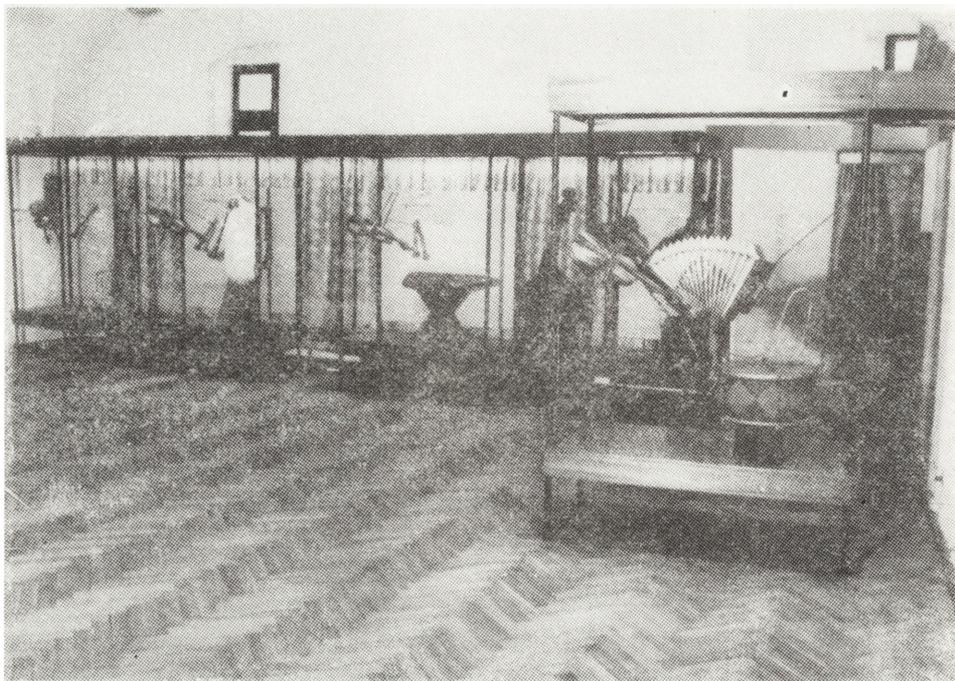
Ryc. 7. Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu, fragment wystawy

tyki badawczej, która wymaga dalszych systematycznych studiów.

Pierwsza część wystawy zawiera podstawowe dane o regionach etnograficznych, składach kapel ludowych w Polsce oraz zmianach, jakie w nich zachodziły w wieku XIX, na przełomie XIX i XX oraz w połowie XX wieku; przedstawiono je w formie plansz graficznych. Najbardziej reprezentatywne dla Polski kapele w swych XIX-wiecznych składach zostały zaprezentowane instrumentami. Są to kapele: szamotulska, koźlarska, rzeszowska, „muzyka” z Podhala oraz kapela łowicka. Jako ilustrację muzyczną wprowadzono nagrania zespołów ludowych, które grają „muzykę” na instrumentach pokazanych na wystawie.

Dalsza część wystawy jest przeglądem instrumentów i narzędzi muzycz-

nych występujących w Polsce, w układzie systematycznym E. M. Hornbostela i C. Sachs'a. Położono nacisk na różnorodność form i typów instrumentów i — w miarę możliwości — na sprawy warsztatowe. Znalazła się tu również ikonografia instrumentów, na przykład dud na wczesnorennesansowych kaflach, zapisy nutowe stroju instrumentów, a nawet zabawki, w których formie egzystują niektóre instrumenty. Do najciekawszych eksponatów należy „bymbenek” — bęben jednomembranowy, wykonany w końcu XVIII wieku we wsi Kocudza w Lubelskiem, oraz piękny egzemplarz mazowieckich basów dłubanych, trzystrunnych, z końca XVIII wieku. Ozdobą kolekcji jest zestaw instrumentów zwanych „suką” lubelską, których ostatnie niemal ślady zdołano zarejestrować. Pokazowi towa-

Ryc. 8. Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu, fragment wystawy

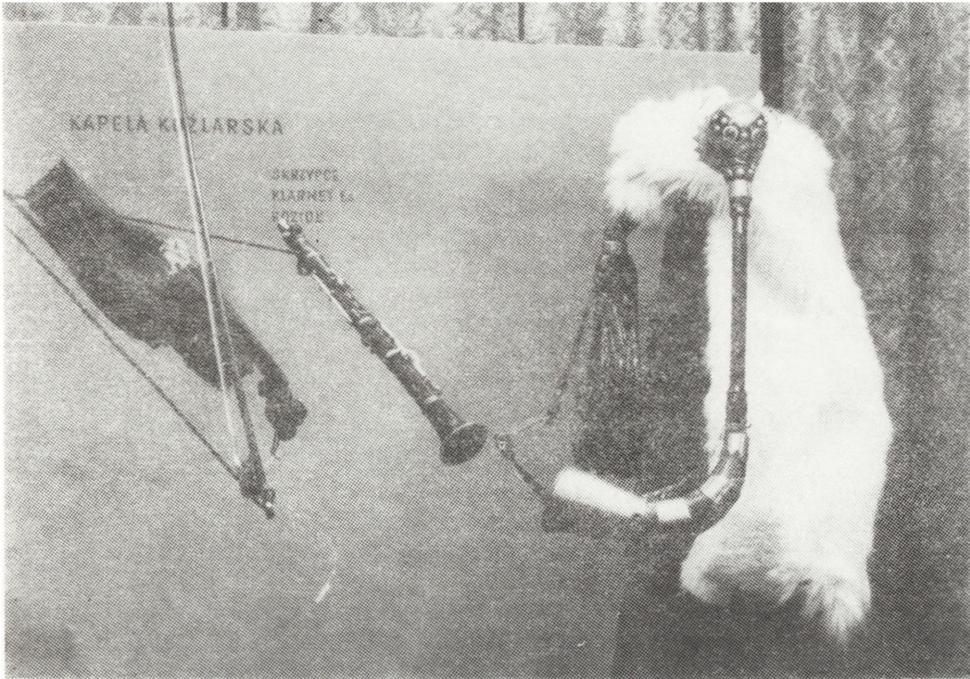
rzyszy dźwięk poszczególnych instrumentów opracowany w dwu blokach muzycznych, pozwalający śledzić zmianę brzmienia instrumentów w określonych grupach.

Trzecią część wystawy stanowią instrumenty z dawnego województwa kieleckiego, obszaru macierzystego dla muzeum, demonstrujące wielką ilość eksponatów oraz bogactwo form. Najciekawszym elementem tego działu jest warsztat wiejskiego lutnika, Jana Rafalskiego z Jagodnego, wykonującego dębane instrumenty. O swej pracy oraz sposobach przygotowania drewna opowiada on w specjalnie nagrany wywiadzie, ilustrowanym grą na własnych instrumentach. Rafalski jest jednym z lutników, którzy zamiłowanie do muzykowania wynieśli z domu. Twórcom muzeum udało się skompletować instrumenty

zarówno ojca, jak i syna, a także lutnika, u którego Jan terminował — Stanisława Barańskiego ze Skarżyska-Kamiennej. Najstarszym instrumentem strunowym w tej części wystawy są basy dębane dwustronne z 1880 r. ze wsi Radlin, wielokrotnie reperowane, o pięknej fakturze.

Walory naukowe i dydaktyczne pierwszej wystawy Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych podnosi oprawa plastyczna autorstwa Seweryny Gu-gały-Stolarskiej i Jerzego Stolarskiego. Sposób aranżacji i wystawienia eksponatów podkreśla ich układ funkcjonalny i kompozycyjny, nie gubiąc przy tym walorów użytkowych i estetycznych.

Nagrania, których część przygotowano specjalnie dla Muzeum w Szydłowcu, zostały wykonane przez Katedrę Reżyserii Dźwięku PWSM w Warszawie pod

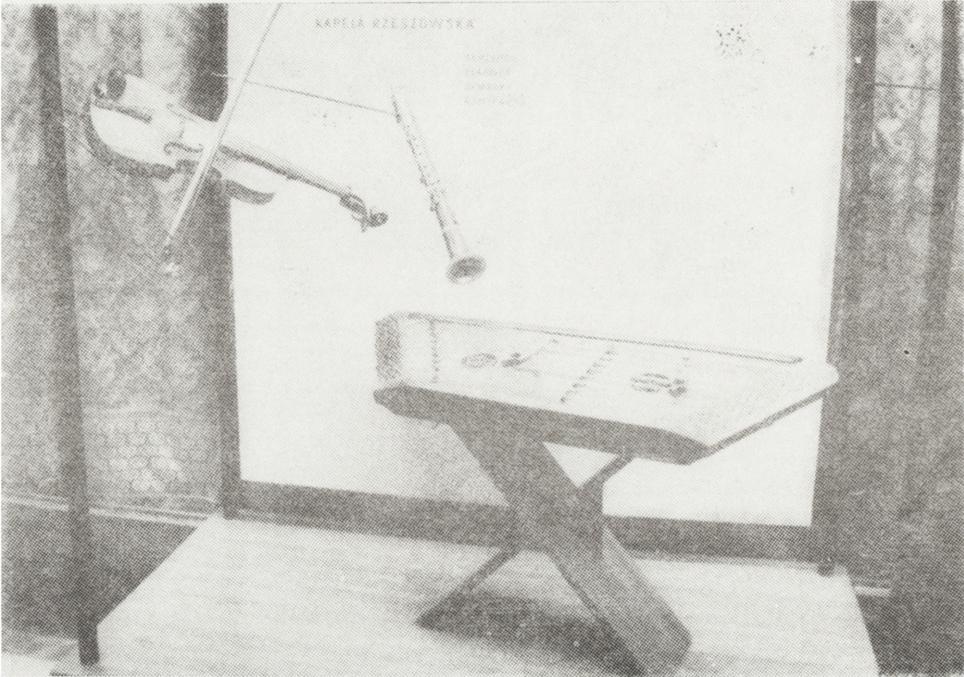
Ryc. 9. Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu, fragment wystawy

kierunkiem inż. Władysława Wygnańskiego. Nagrania pochodzą ze zbiorów: PWSM w Warszawie, Archiwum Instytutu Folkloru Sztuki PAN, Komitetu do Spraw Radia i Telewizji (Redakcja Muzyki Ludowej) w Warszawie oraz Rozgłośni Polskiego Radia w Kielcach, z prywatnych zbiorów Mariana i Jadwigi Sobieskich w Warszawie.

Muzeum, które 1 stycznia 1976 roku zyskało status muzeum samodzielnego o specjalnym znaczeniu, posiada ambitny plan przekształcenia się w centrum szkoleniowe dla potrzeb zespołów folklorystycznych krajowych i polonijnych — z niezbędnym archiwum nagrań, centralnym katalogiem instrumentów w zbiorach muzeów, instytutów oraz osób prywatnych, katalogiem źródeł ikonograficznych do historii kultury muzycznej w Polsce — stanowiących podstawę me-

rytoryczną i naukową dla gromadzonych tu instrumentów, narzędzi muzycznych i warsztatów.

Wydarzenia roku 1975 zasługują z całą pewnością na specjalne podkreślenie ponieważ będą one miały decydujący wpływ na rozwój Muzeum Narodowego w Kielcach oraz placówek muzealnych na terenie województwa kieleckiego i radomskiego. W wyniku nowego podziału administracyjnego kraju na terenie województw radomskiego i tarnobrzeskiego powołane zostały muzea okręgowe. Z dniem 1 stycznia 1976 roku Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu i Okręgowa Pracownia Konserwatorska przestały być oddziałami Muzeum Narodowego w Kielcach. Dzięki temu województwo radomskie otrzymało dwie placówki muzealno-konserwatorskie, które tworzą dla nowego okręgu

Ryc. 10. Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu, fragment wystawy

muzealnego silną podbudowę merytoryczną i naukową.

ZMIANY PERSONALNE

Pracę rozpoczęli następujący pracownicy:

Dział naukowo-oświatowy
mgr Jan Adamczyk — historyk sztuki, asystent-stażysta;

Andrzej Miuła — plastyk

Dział archeologii

mgr Andrzej Rożek — archeolog, asystent muzealny

Dział administracji

Jadwiga Bąk — referent d/s społecznych

Pracownicy techniczni i pomocnicy muzealni

Leszek Lipiński — elektryk

Katarzyna Kaczor — pomocnik muzealny

Helena Stylec — pomocnik muzealny
Przestali pracować:

Franciszka Polak — pomocnik muzealny (renta)

Stanisława Radek — pomocnik muzealny

Wacław Dzwonek — starszy wartownik straży przemysłowej.

WYSTAWY CZASOWE

Kieleccyzna w XXX-leciu PRL

Wystawa trwała od 16 stycznia do 10 maja. Otwarcie wystawy nastąpiło w 30 rocznicę wyzwolenia Kielc. Na uroczystość przybyli członkowie egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z I sekreta-

rzem Komitetu Wojewódzkiego PZPR Aleksandrem Zarajczykiem, wojewoda kielecki Antoni Połowniak, przedstawiciele stronnictw politycznych, organizacji związkowych i młodzieżowych. Przybyli także serdecznie witani uczestnicy walk o wyzwolenie Kielecczyny, bohaterowie Związku Radzieckiego — były dowódca 4 Armii Pancernej wojsk radzieckich generał Dymitr Leluszenko, były dowódca 6 Dywizji Gwardyjskiej 13 Armii I Frontu Ukraińskiego generał major Grigorij Iwanow, były dowódca kompanii czołgów w czasie ofensywy styczniowej 1945 roku pułkownik Michaił Orłow.

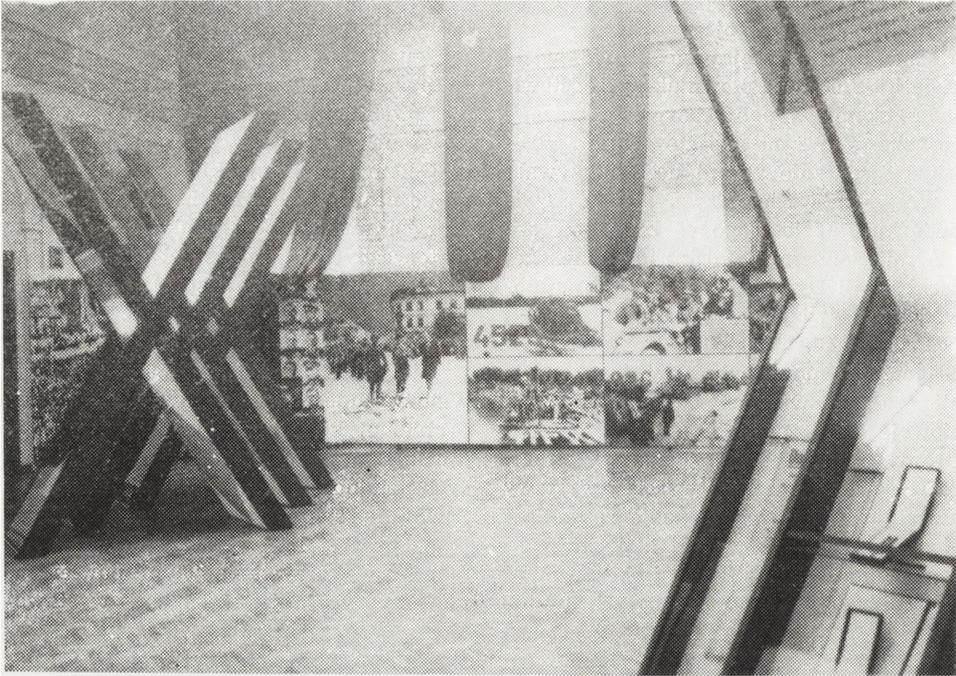
W uroczystości otwarcia wystawy uczestniczyły także delegacje zaprzyjaźnionych z województwem kieleckim obwodów winnickiego z ZSRR i okręgu magdeburgskiego z NRD. Przybyłych licznie

gości oprowadzał po wystawie dyrektor muzeum, mgr Alojzy Oborny. Szczególnym zainteresowaniem gości radzieckich cieszyła się pierwsza część wystawy, poświęcona dniom styczniowej ofensywy.

Celem ekspozycji, którą zaliczyć trzeba do największych realizacji wystawieniowych muzeum, było ukazanie faktów historycznych, które miały miejsce w przełomowych latach współczesnych dziejów Polski. Potem zaprezentowano wszechstronny dorobek społeczeństwa ziemi kieleckiej w okresie 30 lat istnienia władzy ludowej. Zważywszy rozległość problematyki, realizacja tej wystawy musiała nastreczyć organizatorom sporych trudności. Konieczną stała się maksymalna synteza zebranego materiału, co w prostej linii prowadziło do racjonalnego wykorzystania 400 m² powierzchni ekspozycyjnej trzech sal wystawo-

Ryc. 11. Otwarcie wystawy *Kielecczyna w XXX-leciu PRL*

Ryc. 12. Wystawa czasowa *Kielecczyzna w XXX-leciu PRL*, fragment

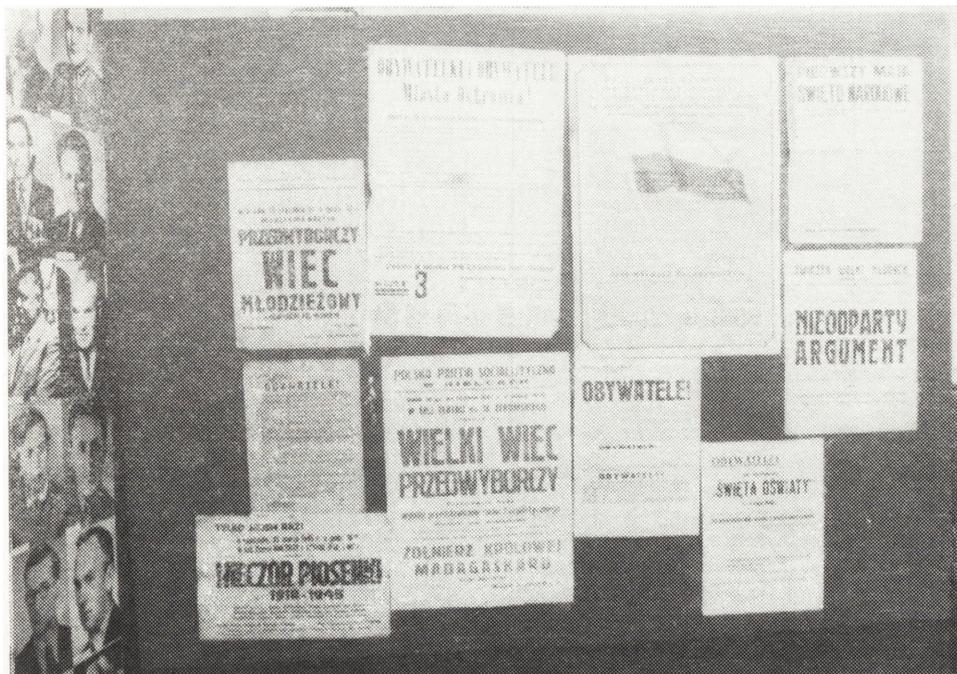
wych. Nie można także było utracić z pola widzenia zasad pokazu muzealnego determinowanego myślą przewodnią o percepcji ze strony zwiedzających.

Duże powiększenia historycznych już fotogramów utworzyły w pierwszej sali rodzaj kurtyny, na tle której pokazane zostały dni, w których zbliżała się wolność. Dane liczbowe mówiły, jakie siły materialne, a nade wszystko ludzkie, zaangażowane były w gromieniu faszyzmu na ziemi kieleckiej. Droga, którą wówczas rozpoczynano, znaczone była zgliszczami i zniszczeniami oraz ofiarami, będącymi udziałem niemal każdej rodziny. Województwo kieleckie utraciło w czasie okupacji ponad 250 tysięcy mieszkańców, okupant zniszczył prawie 40% ogólnego majątku, 30 tysięcy hektarów ziemi zdevastowano. Miejscowości, które szczególnie wyróżniły się w walce z okupantem, a następnie w pokojowej odbudowie na-

szej gospodarki odznaczone zostały Krzyżem Grunwaldu. Dyplomy i odznaczenia wyeksponowane zostały w tej części wystawy.

Jak przebiegały te pierwsze dni wolności? Przypomniano je nie tylko poprzez fotogramy, lecz także oryginalne dokumenty i obwieszczenia o kapitulacji hitlerowskich Niemiec oraz zapraszające na zorganizowany z tej okazji wiec. Szczególnie wzruszały trzy afisze. Pierwsza uruchomiona po wojnie drukarnia J. Łęskiego wydrukowała prostą czcionką na zwykłym różowym papierze odezwę treści następującej:

W piątek, dnia 27-go b.m. o godz. 15-tej na placu Wolności w Kielcach odbędzie się Powszechna Manifestacja z okazji zawarcia układu polsko-radzieckiego, w której udział wezmą wszystkie organizacje, związki, stowarzyszenia i partie polityczne.

Ryc. 13. Wystawa czasowa *Kieleccyzna w XXX-leciu PRL*, fragment

Wystawiono także jeden ze stu wydrukowanych afiszów, informujących o wieczorze piosenek polskich z lat 1918—1945, jaki odbył się 25 marca 1945 roku w salach dzisiejszego Wojewódzkiego Domu Kultury. Obok raportów informujących o przebiegu reformy rolnej pokazano także *Program uroczystości w dniu święta ukończenia Reformy Rolnej w województwie kieleckim, w Kielcach dnia 6 maja 1945 r.* Tę trudną do wyeksponowania problematykę ożywiały zastosowane po raz pierwszy na taką skalę w kieleckim muzeum środki audiowizualne. W specjalnie przygotowanym montażu filmowym ożyły na ekranie sali wystawowej dni styczniowej ofensywy armii radzieckiej, które przyniosły wolność między innymi ziemiom województwa kieleckiego.

W pierwszych latach ludowej państwowości stworzono podstawy nowego

życia i budownictwa socjalizmu w Polsce. Część historyczna ekspozycji łączyła się ze współczesnymi dokonaniem i osiągnięciami województwa kieleckiego. W pierwszej sali pokazano przodujące spółdzielnie produkcyjne i wyróżniających się swoją pracą i postawą ludzi wsi. Z problematyką tą korespondował rozwój przemysłu rolno-spożywczego oraz przetwórstwa. By ukazać te zagadnienia możliwie szeroko, unikając przy tym ekspozycji typu sklepowego, organizatorzy uciekli się do pomocy rzutnika i przeźroczy, które ilustrowały dokonane przeobrażenia.

Ekspozycja osiągnięć gospodarczych i ekonomicznych pokazanych w drugiej sali byłaby niemożliwa, gdyby nie życzliwy stosunek i pomoc wielu instytucji i dużych przedsiębiorstw przemysłowych, które służyły nam nie tylko informacjami, lecz nade wszystko reprezentatywny-

Ryc. 14. Wystawa czasowa *Kielecczyna w XXX-leciu PRL*, fragment

mi dla całości ich produkcji wyrobami lub modelami produktów stanowiących efekt polskiej myśli technicznej. Klamrą łączącą dla tej części wystawy była olbrzymia mapa z uwidocznionymi ośrodkami i zakładami przemysłowymi. Ta część pokazu spotkała się z dużym zainteresowaniem zwiedzających. Mogli się oni przekonać jak wielkiego skoku dokonało województwo kieleckie, stając w rzędzie liczących się w kraju regionów przemysłowych. Dominującymi akcentami były modele wyrobów oraz wielkich zespołów produkowanych między innymi przez takie kieleckie giganty przemysłowe, jak Zakłady Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej „Chemar”, Kielecką Fabrykę Pomp w Białogonie, Fabrykę Samochodów Specjalizowanych „Polmo-SHL”. Wyróżniały się modele największej wówczas w kraju Elektrowni Kozienice — dumy polskiej

energetyki. Produkty wielu zakładów przemysłowych można było pokazać w oryginale. Dotyczyło to zwłaszcza łożysk oraz świec zapłonowych wyrabianych dla przemysłu samochodowego przez Zakłady Precyzyjne „Iskra” — Kombinat Łożysk Toczonych w Kielcach, zastaw stołowych pochodzących z popularnego „Gerlacha” w Drzewicy czy misternych wyrobów porcelanowych z Ćmielowa. Z dużym zainteresowaniem oglądane były sprzęty gospodarstwa domowego pochodzące z Zakładów Metalowych „Pre-dom-Mesko” w Skarżysku-Kamiennej, jak też bogaty zestaw wyrobów pochodzących z Zakładów Metalowych im. Generała Waltera w Radomiu oraz najnowsze modele telefonów, produkowanych w Zakładach Wytwórczych Aparatury Teletechnicznej „T-9” w Radomiu. Nie trzeba dodawać, że w tym radomskim zestawie znalazły się także Zakłady Przemysłu Skórzanego „Radoskór”. Cechą charakterystyczną tej części wystawy było maksymalne zredukowanie tekstów. Wśród materiałów faktograficznych znalazły się dyplomy i wyróżnienia, a nade wszystko listy gratulacyjne I sekretarza Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz premiera rządu PRL, jakie otrzymały poszczególne zakłady i ich pracownicy.

W ostatniej sali ekspozycyjnej dominowały problemy oświaty, kultury i sportu. Najwybitniejsi sportowcy Kielecczyny, wśród których byli na przykład Mirosława Sarna i Leszek Drogosz, wypożyczyli swoje trofea sportowe. W dziale poświęconym szkolnictwu i nauce znalazły się między innymi praktyczne prace dyplomowe absolwentów szkół zawodowych, wyróżnienia zasłużonych nauczycieli, insygnia senatów kieleckich uczelni.

Aby atrakcyjności treści odpowiadała atrakcyjność formy wystawienniczej, starano się ekspozycji nadać maksymalną przejrzystość, operując przy tym odpowiednimi znakami i symbolami, wśród których znalazł się także charaktery-

styczny stelaż w kształcie dziesiątki rzymskiej. W pierwszej sali wystawowej 3 zestawy gablot w tym kształcie sygnalizowały rocznicowy charakter ekspozycji. Pokazowi eksponatów i problematyce merytorycznej towarzyszył wielkich rozmiarów fryz czarno-białych i kolorowych fotogramów, przechodzący przez wszystkie sale. Tematyka tych fotogramów była dopełnieniem treści prezentowanych w poszczególnych pomieszczeniach. Autorem fotogramów był kielecki artysta fotografik — Paweł Pierściński. Do sukcesu wystawy walenie przyczynili się projektanci i wykonawcy nader udanej oprawy plastycznej. Wypróbowany i doświadczony, od lat współpracujący z placówką kielecką zespół — Andrzej Grabiwoda, Krzysztof Jackowski i debiutujący w tego typu przedsięwzięciu Andrzej Płoski — raz jeszcze potrafili znaleźć właściwą formułę dla wystawy wieloprotobkowej, swoim charakterem nieco odbiegającej od typowych pokazów muzealnych. Dużym sukcesem zespołu było zaprojektowanie stelaży i rozwiązań plastycznych, które pozwoliły na stworzenie pokazu zwartej i bardzo sugestywnej. Autorami scenariusza wystawy byli mgr Kazimierz Kałuża oraz mgr Tadeusz Maszczyński.

Pieniądz i ceny w dawnej Polsce

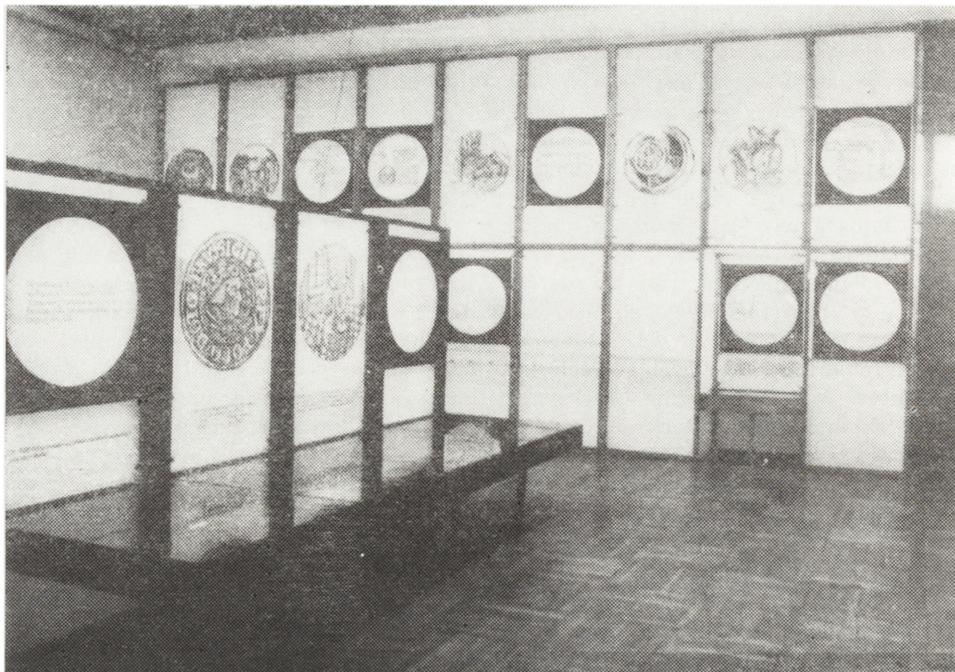
Ekspozycja trwała od 23 maja do 28 października. Była to zasadniczo pierwsza duża wystawa numizmatyczna w dziejach Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach. W roku 1966 zorganizowano, co prawda przy współpracy z kieleckim oddziałem Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego, niewielki pokaz, jednak jego rozmiary i wąski zakres tematyczny zamieniły go w prezentację zbiorów kolekcjonerów.

Zakres chronologiczny wystawy *Pieniądz i ceny...* obejmował czas od pojawienia się pierwszego rodzimego pieniądza, aż do trzeciego rozbioru Polski w 1795 r. Autor scenariusza zgodnie z nadanym wystawie tytułem nie ograniczył

się do tradycyjnego przeglądu historii pieniądza polskiego. W rezultacie wystawa informowała również o sile nabywczej pieniądza w poszczególnych okresach, inflacjach oraz reformach systemów monetarnych zmierzających do uzdrowienia sytuacji finansowej w kraju.

Wystawę rozpoczynały informacje natury ogólnej, definiujące pojęcie pieniądza, omawiające jego obieg oraz krajową produkcję menniczą. Następne części pokazu dotyczyły trzech podstawowych okresów: denarowego, groszowego i złotowego. W każdej z tych części ekspozycję monet uzupełniały obfite i sugestywne podane przez projektantów oprawy plastycznej informacje o ówczesnych zarobkach, cenach oraz kosztach utrzymania. Prócz poszczególnych egzemplarzy monet zaprezentowano na wystawie również niektóre skarby ze zbiorów muzeum — od XI-wiecznego z Łagowicy Starej, poprzez XVI i XVII-wieczne z Filipowic i Młotkowic, aż do skarbu szlągów z trzeciej ćwierci XVII wieku odkrytego w Jędrzejowie.

Zwiedzanie wystawy uzupełniał końcowy pokaz audiowizualny, który w formie skrótowej przypominał niektóre z eksponowanych na wystawie treści. Można więc było prześledzić przeobrażenia, jakim w ciągu wieków uległo godło państwowe — Orzeł. Pokaz umożliwiał również wgląd w słabo widoczne fragmenty monet, jak na przykład: herby panujących i podskarbieh koronnych, znaki poszczególnych mennic, sygnatury mincerzy itp. W pokazie wykorzystano po raz pierwszy w naszym muzeum nowe automatyczne rzutniki produkcji RFN, przydzielone przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków. Seans kończący zwiedzanie wystawy trwał 11 minut i wykorzystywał 80 barwnych i niezwykle atrakcyjnych przeźroczy wykonanych przez własną pracownię fotograficzną. Jako pierwsza tego rodzaju próba, pokaz miał szereg drobnych mankamentów, mimo tego jednak spotkał się z bardzo

Ryc. 15. Wystawa czasowa *Pieniądz i ceny w dawnej Polsce*, fragment

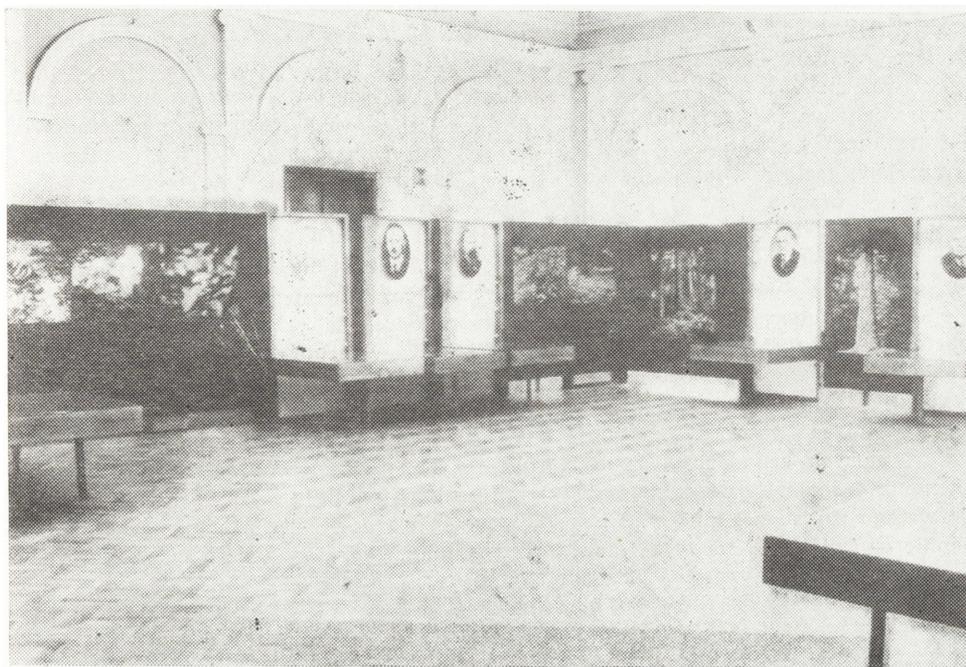
dobrym przyjęciem, co zachęciło nas do opracowania dalszych tego rodzaju imprez, stanowiących jednak samodzielne, nie powiązane z wystawami seanse.

Miejszem eksponowania wystawy były dwie sale wystaw czasowych o łącznej powierzchni 161 m². Zwiedzającym udostępniono ponad 1500 oryginalnych monet, wśród nich kilka unikalnych egzemplarzy oraz 50 kopii. Wystawiony materiał w prawie 95% pochodził ze zbiorów własnych muzeum w Kielcach. Pozostałą część wypożyczono z Muzeum Regionalnego w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz ze zbiorów czołowych kieleckich kolekcjonerów: Józefa Dzikowskiego i Władysława Karbownickiego, współpracujących z muzeum od szeregu lat. Do wystawy wykorzystano uniwersalny sprzęt wykonany w 1974 roku na potrzeby wystaw czasowych, stosując jednak całkiem odmienny układ. Niestereotypo-

wą oprawę plastyczną zaprojektowali i wykonali plastycy kieleccy: Krzysztof Jackowski i Andrzej Płoski. Uzupełnieniem wystawy był plakat według projektu Andrzeja Płoskiego. Autorem scenariusza wystawy był mgr Janusz Kuczyński.

Przyrodnicy ziemi kieleckiej

Ekspozycja trwała od 8 marca do 27 października. Wystawa *Przyrodnicy ziemi kieleckiej* prezentowała sylwetki 23 przyrodników, związanych z Kielecczyną miejscem urodzenia lub też przybyłych tutaj i zafascynowanych regionem świętokrzyskim. Zainteresowania tą krainą rozpoczynają się już w średniowieczu. Pierwsze ogólne wiadomości na temat fizjografii, odnoszące się do krainy Gór Świętokrzyskich, znaleźć można w *Chorographia Regni Poloniae* Jana Długosza. Następne wiadomości o różnych elemen-

Ryc. 16. Wystawa czasowa *Przyrodnicy ziemi kieleckiej*

tach przyrodniczych Gór Świętokrzyskich zawierają prace Gabriela Rączyńskiego, m.in. *Historia naturalis curiosa Regni Poloniae...* (Sandimiriae 1721). Dalsze poznanie przyrody i elementów środowiska przyrodniczego Kielecczyny związane jest z nazwiskami wielu przyrodników XIX i XX wieku, wśród których na pierwsze miejsce wysuwa się działalność Stanisława Staszica, założyciela pierwszej w Polsce Szkoły Akademiczno-Górnictwa w Kielcach, której siedziba wraz z Główną Dyrekcją mieściła się w pałacu kieleckim, co przedstawiało zdjęcie obok portretu Staszica i gabloty z jego dziełami. Stanisław Staszic przyczynił się do funkcjonowania huty białogóńskiej i pieców w Samsonowie, a także do odkrycia siarki w Górach Świętokrzyskich. Starał się również o zapewnienie odpowiednich ludzi, sprowadzając np. do kieleckiej fabryki marmurów i do

Szkoły Akademiczno-Górnictwa Jerzego Bogumiła Puscha, przedstawionego na drugim miejscu w licznej galerii geologów.

Józef Siemiradzki, również geolog, wydał pierwszą mapę geologiczną Królestwa Polskiego, a Aleksander Michalski zajmował się kielecką Kadzielnią, w której wydzielił dewon dolny, środkowy i górny. Opracował także mapkę geologiczną Guberni Kieleckiej.

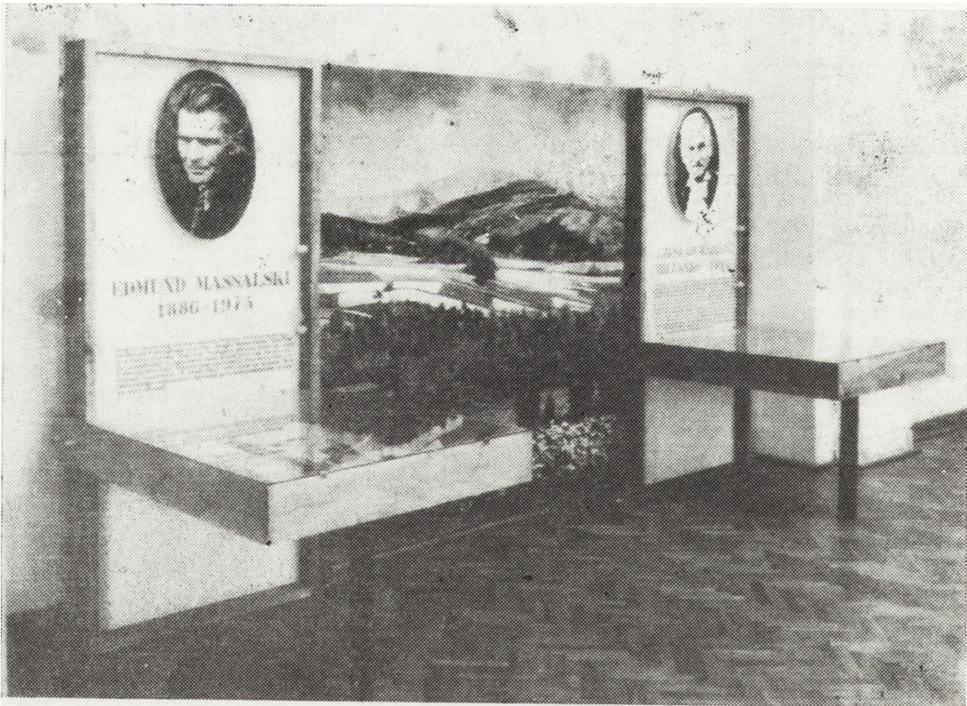
Dymitrowi Nikolajewiczowi Sobolowi, uczonemu rosyjskiemu, Kielecczyna zawdzięcza wydzielenie soczewki paleozoicznej Gór Świętokrzyskich (widniejącej na tablicy stratygraficznej stałej wystawy przyrodniczej w Muzeum Narodowym przy pl. Partyzantów) i opracowanie pierwszego przewodnika geologicznego po Kielecczynie. Dwaj następnii geolodzy, kielczanie z pochodzenia, to Jan Czarnocki, urodzony w Kielcach, i Jan

Samsonowicz, urodzony w Ostrowcu Świętokrzyskim. Pierwszy z nich działał na terenach Kieleckiego. Odkrył karbon, opracował surowce mineralne Gór Świętokrzyskich: węgiel kamienny, rudę, ropę naftową. Jan Samsonowicz, który kończy plejadę geologów, ma na swoim koncie wiele niezwykle ważnych odkryć, między innymi kopalni krzemieni w Krzemionkach Opatowskich (1922 r.), kopalni pirytu w Rudkach, które przedstawiono na fotogramach obok gablot wystawowych, fosforytów w Polsce, zagłębia nadbużańskiego (1938 r.) oraz kambru.

Po geologach pałeczkę przejmują botanicy, których grupę rozpoczyna Karol Drymmer, rodowity kielczanin, autor pierwszego zapisu roślinności Kielc. Następnie — światowej sławy botanik, Ma-

rian Raciborski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Opisał roślinność Hawajów oraz nowy gatunek we florze polskiej w 1890 r. — *larix poloniae* — modrzew polski, którego głównym stanowiskiem jest Chełmowa Góra (k. Rudek), położona we wschodniej części Kielecczyny. To właśnie Raciborski zapoczątkował badania paleobotaniczne w Polsce i w świecie! Był jednym z pierwszych działaczy na polu ochrony przyrody i pierwszy wprowadził zajęcia dla studentów w tej dziedzinie.

Uczeń Raciborskiego — Antoni Józef Żmuda pierwszy opisał florę w Łysogórach, lecz w ilości gatunków prześcignął go Kazimierz Kaznowski, profesor Gimnazjum im. Reja i Żeromskiego w Kielcach. Kaznowski zajął się szczególnie jeżynami. Pierwszy opisał sasanki. W ga-

Ryc. 17. Wystawa czasowa *Przyrodnicy ziemi kieleckiej*, fragment

blocie pokazano jego autentyczny zielnik.

Następni z prezentowanych botaników: Seweryn Dziubałtowski, Roman Kobendza i Zygmunt Czubiński poza indywidualnymi badaniami i pracami krzewili wspólnie ideę parku narodowego i pomników przyrody. Autorem wielu prac z zakresu ochrony przyrody był Władysław Szafer, uczeń profesora Raciborskiego, który głównie zajmował się florą stepową i modrzewiem.

Niezwykle ciekawymi odkryciami mogą się poszczycić również zoolodzy: Antoni Ślósarski — odkrywca ślimaka na Łysej Górze i Wacław Roszkowski — traszki górskiej. Jan Sokołowski głównie zainteresował się ptakami i ssakami Gór Świętokrzyskich, Jan Jerzy Karpiński — leśnik, odkrył m. in. 100 gatunków owadów żerujących na modrzewiu.

Czesław Marian Bieżanko, profesor Uniwersytetu w Pelotas — drugi obok Sokołowskiego żyjący uczonek — aktywnie współpracuje do chwili obecnej z muzeum, dostarczając pięknych okazów motyli brazylijskich. Ten początek kieleckich przyrodników zamyka zasłużony długoletni dyrektor Muzeum Świętokrzyskiego — Edmund Massalski, zmarły w r. 1975.

Jest rzeczą godną podkreślenia, że kielecka placówka muzealna poza stałą wystawą przyrodniczą stara się problematykę przyrodniczą poszerzyć o ekspozycje czasowe. W tym cyklu znalazła się także wystawa *Przyrodnicy ziemi kieleckiej* przygotowana na podstawie scenariusza mgr inż. Eugenii Fijałkowskiej i projektu plastycznego Krzysztofa Jackowskiego. Podobnie, jak to miało miejsce przy poprzedniej wystawie, wykorzystany został w nowym oryginalnym rozwiązaniu sprzęt, który zaprojektowany został w roku 1974 do wystawy *Muzealnictwo kieleckie w 30-leciu PRL*. Mimo że wystawy numizmatyczna i przyrodnicza eksponowane były w sąsiadujących ze sobą salach, posiadały zupełnie odrębny kształt plastyczny.

Ikonografia zabytków Kielecczyny w malarstwie

Otwarcie wystawy nastąpiło 12 listopada, w drugim dniu VIII Muzealnego Przeglądu Filmów. Muzeum przygotowało ekspozycję z okazji Międzynarodowego Roku Ochrony Zabytków. *Ikonografia zabytków Kielecczyny w malarstwie* należała do najważniejszych przedsięwzięć wystawienniczych Muzeum. Zgromadzony w ekspozycji materiał fotograficzny stał się cennym przyczynkiem do badań ikonograficznych nad zabytkami dawnego województwa kieleckiego. Wykorzystane zostały zasoby własne muzeum kieleckiego oraz ekspozycje wypożyczone przez Muzea Narodowe w Warszawie i Krakowie, Muzea Okręgowe w Bytomiu (Muzeum Górnośląskie), Bydgoszczy (Muzeum L. Wyczółkowskiego), Radomiu, Toruniu i Słupsku, Muzea Regionalne w Ostrowcu Świętokrzyskim i Sandomierzu oraz kolekcjonerów prywatnych. Po pamiętnej wystawie *Zabytki architektury w malarstwie i grafice polskiej*, zorganizowanej przez Muzeum Narodowe w Warszawie, była to druga tego typu ekspozycja, tym razem poświęcona wyłącznie zabytkom jednego określonego obszaru kraju. Kryterium doboru ekspozycji stanowiły nie tylko wartości artystyczne, ale nade wszystko walory dokumentacyjne i ikonograficzne poszczególnych prac. W ciągu trwających dwa lata przygotowań zebrany został bogaty zestaw obrazów i grafik, jednakże w wystawie pokazano jedynie około 100 obrazów i grafik, najciekawszych i najbardziej reprezentatywnych dla tematu. Pełny zestaw wyszukanych ekspozycji znalazł się w katalogu, który omówiony zostanie w innym miejscu. Powracając do wystawy należy podkreślić, że najczęściej przewijały się w niej zabytki Sandomierza uwiecznione między innymi przez takich artystów jak: Wanda Chełmońska, Stanisław Czajkowski, Wojciech Gerson, Karol Frycz, Stanisław Kamocki, Jan Rubczak, Józef Szermętowski, Wincenty Smokowski, Leon Wy-

czółkowski czy Zygmunt Vogel. Niewątpliwie ciekawy był zestaw Piwarskiego poświęcony zabytkom Opatowa, przy czym wyróżniał się słynny obraz *Targ w Opatowie* z widokiem na monumentalny kościół Św. Marcina. Tenże artysta uwiecznił też widoki zamku w Ujeździe, podobnie jak Wojciech Gerson, Napoleon Orda czy Julian Cegliński. Obok obrazów J. Szermentowskiego, J. F. Piwarskiego czy Alfreda Schouppégo (zamki w Iłży i Szydłowcu oraz widok Suchedniowa) wyróżniały się prace Franciszka Kostrzewskiego poświęcone zabytkom Kielc, Samsonowa i Wiślicy. Ruiny zamku w Chęcinach oraz zabytki Szydłowa pojawiały się w wielu pracach eksponowanych w wystawie. Jednakże obok obiektów znanych, wielokrotnie uwiecznianych przez artystów, pokazano także obrazy, akwarele i grafiki twórców mało znanych lub zgoła anonimowych, ukazu-

jących zabytki posiadające mniejsze znaczenie historyczne czy artystyczne. Częstokroć było to pierwsze publiczne pokazanie niemal w ogóle nie znanych widoków. Porównanie poszczególnych zabytków z ich wcześniejszym wyglądem pokazanym na wystawie prowadziło zwiedzających oraz badaczy do nader smutnych refleksji na temat szkodliwości pewnych tendencji konserwatorskich zmierzających do daleko posuniętej rekonstrukcji czy uzupełnień bez należytego przebadania materiału ikonograficznego. Dotyczyło to oczywiście dawnych praktyk konserwatorskich, obecnie już zarzuconych. Odrębnym problemem, który nasuwał się zwiedzającym, był stan zachowania zabytków oraz powstające w wyniku procesu starzenia się liczne ubytki. Wiele obiektów zaprezentowanych na wystawie w ogóle nie istnieje. Scenariusz wystawy opracował mgr Marian Rumin.

Wystawie głównej towarzyszył niewielki pokaz złożony z 26 grafik pochodzących ze zbiorów własnych kieleckiego muzeum a związanych tematycznie z zabytkami Kielecczyny. Pokazane zostały między innymi grafiki takich artystów jak: E. J. Dahlberg, W. Gerson, N. Orda, A. Schouppé, L. Wyczółkowski. Szczególnie ciekawe były prace pochodzące z *Albumu widoków Polski*. Obok zabytków miejscowości już uprzednio wspomnianych, w tej części pokazu zwiedzający oglądali budowle Drzewicy, Bodzentyna, Buska, Kozienic, Kurozwęk, Jędrzejowa, Małogoszczy, Kielc, Pińczowa, Wąchocka. Także tej wystawie towarzyszył specjalnie wydany katalog, ukazał się on jednak ze znacznym opóźnieniem, toteż jego omówienie znajdzie się w *Kronice* roku 1976. Autorką katalogu oraz scenariusza wystawy była mgr Wiesława Ozdoba.

Ryc. 18. Wystawa czasowa *Ikonografia zabytków Kielecczyny w malarstwie*, fragment

Ryc. 19. Wystawa czasowa *Ikongrafia zabytków Kielecczyzny w malarstwie*, fragment

Ozdoby i zdobnictwo w pradziejach i średniowieczu na Kielecczyźnie

W okresie od 15 kwietnia 1975 roku do 20 stycznia 1976 roku w muzeum czynna była wystawa archeologiczna obrazująca zagadnienia zdobnictwa w pradziejach i średniowieczu na Kielecczyźnie. Była to kolejna, jedna z wielu już wystaw opracowanych i udostępnionych społeczeństwu przez dział archeologii naszego muzeum, który z uwagi na szczupłość miejsca nadal nie posiada stałego pokazu archeologicznego. Brak właśnie stałej ekspozycji o kompletnej problematyce pradziejów regionu muzeum stara się zrekomensować wystawami o tematyce monograficznej, organizowanymi co jakiś czas. Autorzy wystawy — kustosz mgr Zygmunt Pyzik i asystentka działu Barbara Kowalczyk — przedstawili na niej zagadnienie sztuki dawnej

naszego regionu na szerszym tle — europejskim — podkreślając, iż swymi początkami sięga ona jeszcze doby paleolitu (starszej epoki kamienia), na co najwięcej dowodów naukowych odkryto w jaskiniach francuskich i hiszpańskich, które ówcześni ludzie użytkowali na mieszkania.

W Kielecczyźnie mimo stwierdzenia istnienia osadnictwa jaskiniowego (znaleziska w „Raju”) na zabytki sztuki naciiennej dotychczas nie natrafiono. Wyjątek pod tym względem stanowią rysunki węglem łuczynym odkryte w podziemiach neolitycznych (młodszo kamiennych) kopalń krzemienia z III tysiąclecia przed n.e. w Krzemionkach Opatowskich. Były to rysunki o tematyce antropo- i zoomorficznej oraz bliżej nie określonej, wykonywane przez pragórników w celu ochrony ich przed niebezpieczeństwem

podczas pracy. Charakter tych rysunków apotropaiczny, tj. odpędzający zło, jest niewątpliwy. Jak wykazały bowiem badania nad sztuką ludów pierwotnych, u jej podstaw leżały zjawiska magiczno-kultowe. Dopiero na kanwie tych zjawisk prareligijnych zrodziły się potrzeby estetyczne.

Organizatorzy wystawy główny nacisk położyli na tematykę rodzimą lub zapożyczoną z zewnątrz, lecz następnie zaadaptowaną przez miejscowe plemiona. Była to zresztą nie tyle samodzielna sztuka, ile raczej jej elementy wcielane w życie pod postacią tzw. sztuki użytkowej. Wyrażało się to w permanentnym dążeniu wytwórców np. narzędzi, żeby były nie tylko sprawne, lecz i ładnego kształtu, lub w przypadku naczyń glinianych, by były nie tylko odpowiednich rozmiarów i dobrze wypalone, lecz ponadto stosownie i bogato ornamentowane itd. Przykłady można by mnożyć.

Sumując uwagi na temat omawianej wystawy można stwierdzić, iż miała ona cel poznawczo-dydaktyczny i taki też głównie spełniała, odwiedzana licznie przez młodzież szkolną, dla której organizowaliśmy na wystawie lekcje z zakresu historii kultury i dawnej sztuki. Niezależnie jednak od jej walorów naukowo-dydaktycznych miała przecież też wartości doznaniowo-estetyczne, dzięki pięknu zawartemu w licznych zgromadzonych na niej eksponatach ze wszystkich epok pradziejowych od paleolitu po średniowiecze włącznie.

Edytorstwo Kieleccyzny w okresie 30-lecia PRL

Podobnie jak poprzednio prezentowana wystawa, także ta eksponowana była w małej sali wystawowej zespołu oświatowego. Ekspozycja przygotowana przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Kielcach czynna była w dniach od 16 stycznia do 28 lutego jako pokaz uzupełniający wielką wystawę *Kieleccyzna w 30-leciu PRL*. Zwiedzający mogli się zapoznać z całym powojennym

dorobkiem wydawniczym kieleckich instytucji, wyższych uczelni oraz różnego rodzaju stowarzyszeń i towarzystw. Miło odnotować, że liczebnie największą okazała się oficyna wydawnicza Muzeum Świętokrzyskiego.

DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Realizacja programu oświatowego przebiegała ze zmiennym szczęściem, niemniej udało się muzeum utrzymać dobre wyniki, jakie osiągnięto w latach poprzednich. Stałe poszukiwanie nowych form pracy pozwoliło na zaproponowanie publiczności pokazów audiowizualnych, które spotkały się z olbrzymim zainteresowaniem.

Analizę działalności oświatowej tradycyjnie rozpoczynam od lekcji szkolnych. Tutaj właśnie mamy do zanotowania spadek ilości lekcji (102) w porównaniu do roku 1974 (207). Przyczyną był brak wystaw, które tematycznie wiązałyby się z programem szkolnym. Zwiększyła się natomiast różnorodność tematów, szczególnie z zakresu historii sztuki. Wspomnieć także należy, że bardzo wiele szkół skorzystało ze wspomnianych pokazów audiowizualnych, których nie utożsamiamy z lekcjami szkolnymi.

Nastąpił znaczny wzrost wykładów na terenie muzeum, które powtórnie zaczynają się cieszyć dużym zainteresowaniem publiczności. Kontynuowany był rozpoczęty w poprzednim roku cykl odczytów *Tropem kieleckich osobliwości*. Zorganizowane zostały dwa spotkania prowadzone przez mgr Aleksandrę Dobrowolską: *Wiersze wsi kieleckiej*, *Kieleckie muzea biograficzne — fakty, ciekawostki, sensacje*. Równolegle kontynuowany był cykl wtorkowy — *Muzyka pędzlem malowana*. Wygłoszona została pogadanka pt. *Malarstwo Braque'a i muzyka Bacha*, uzupełniona przezroczami, filmem oraz podkładem muzycznym. W pierwszym półroczu prowadzone były nadal wykłady szkoleniowe dla nauczycieli i młodzieży

szkolnej zorganizowane przy współpracy Wydziału Oświaty, Wychowania i Kultury Urzędu Miejskiego w Kielcach. Przedłużeniem tej akcji w drugim półroczu stały się zajęcia Młodzieżowego Uniwersytetu Kultury, którego spotkania poświęcone plastyce odbywały się w muzeum. Stanisław Kulon omówił temat *Rzeźba plenerowa i jej rola w plenerze*, zaś prof. dr Piotr Skubiszewski *Polską drogą do samodzielności w sztuce*.

Na terenie muzeum prowadzone były wykłady z historii sztuki i archeologii dla studentów filologii, historii i wychowania muzycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach.

W marcu mieszkańcy Kielc mieli możliwość zapoznać się z przygotowanym przez Francję pokazem audiowizualnym poświęconym impresjonizmowi w setną rocznicę powstania tego kierunku. Problematyka tego spektaklu podzielona była na trzy grupy tematyczne, zaś jego realizacja odbywała się przy użyciu sprzężonych synchronizatorów rzutników, projektorów filmowych i magnetofonów. W 57 seansach uczestniczyło 1149 osób. Francuski pokaz nasunął pracownikom muzeum pomysł przygotowania własnymi siłami spektaklów dźwięku i obrazu poświęconych określonym wybranym tematom. Pierwszą próbą było przygotowanie dziesięciominutowego pokazu, który stanowił uzupełnienie wspomnianej już wystawy *Pieniądz i ceny w dawnej Polsce*.

Pierwszą odrębną imprezą był trwający 30 minut pokaz *Michał Anioł — w pięćsetlecie urodzin artysty*. Pokaz uzupełniła projekcja filmu włoskiego *Geniusz marmuru*. Spektakl oparty był o otrzymane w roku 1974 z RFN rzutniki karuzelowe z synchronizatorami oraz magnetofon. Bogaty zestaw barwnych przeźroczy wykonała własna pracownia fotograficzna. Całość przygotował wraz z doбором podkładu muzycznego mgr Jan Adamczyk. Pokazy odbywały się w wolne soboty oraz niedziele, zawsze przy pełnej widowni. W sumie odbyło się 10 spektakli, które obejrzało 489 osób.

W tej liczbie mieszczą się pokazy zorganizowane na zamówienie poszczególnych grup młodzieży szkolnej.

Pozostając przy nowych propozycjach wspomnieć warto o inicjatywie, z jaką wystąpiła młodzież Technikum Geologicznego w Kielcach. Młodzi zaproponowali zorganizowanie Koła Młodych Przyjaciół Muzeum, w ramach którego mogłoby uzyskiwać wiadomości z zakresu historii sztuki. W ostatnim kwartale odbyły się cztery spotkania poświęcone sztuce średniowiecznej. Młodzież uczestniczyła też bezpłatnie we wszystkich imprezach oświatowych organizowanych przez muzeum. Podstawową wspólnie przyjętą zasadą był brak jakiegokolwiek statutu względnie regulaminu. Przed spotkaniami młodzież zapoznawała się z określoną książką lub artykułem, by następnie dyskutować pod kierunkiem pracownika muzeum na określone tematy. Dyskusje uzupełniane były filmami oraz eksponatami.

Spore osiągnięcia ma do odnotowania kieleckie muzeum w realizacji programu *Sojusz świata pracy z kulturą i sztuką*. Dla objętej patronatem załogi Fabryki Samochodów Specjalizowanych „Polmo-SHL” im. St. Staszica w Kielcach zorganizowane były w salach wystawowych specjalnie przygotowane imprezy, na które składało się zwiedzenie jednej wystawy uzupełnione pokazem filmowym oraz dyskusją przy kawie. Odbyło się 6 imprez tego typu, lecz poza nimi powtórzono na terenie zakładu dwukrotnie omówiony wcześniej spektakl audiowizualny. Także w Klubie Kultury Zakładu zorganizowano 3 wieczory poświęcone problematyce regionalnej (m.in. *Kieleckie krajobrazy Zeromskiego*). Specjalnie dla pracowników „Polmo-SHL” wprowadzono nową imprezę zatytułowaną *Pożegnanie z wystawą*. W formie przystępnej i popularnej zapoznawano uczestników z zagadnieniami kończącej się ekspozycji. Dla młodych zrzeszonych w ZSMP powtórzono *III Biesiadę Lite-racką przy Kominku*. Pracownicy zakia-

du uczestniczyli w uroczystościach otwarcia wystaw oraz w popularnych *Wieczorach na Zamku*.

Podobnie jak odczyty, także seanse filmów oświatowych, przeniesione z wtorku na godzinę 12.00 w niedzielę i 16.00 w wolne od pracy soboty, cieszyły się znowu dobrą frekwencją. W czasie trzydziestu godzinnych seansów wyświetlono 59 filmów polskich i zagranicznych dla 1223 osób. Wydarzeniem dużej wagi było pozyskanie przez muzeum za pośrednictwem British Council trzynastoodcinkowego serialu telewizji BBC *Cywilizacja* opartego na książce prof. Kennetha Clarka. Serial opracował autor książki i sam go komentował. Każdy odcinek wyświetlany był dwukrotnie przy kompletnie wypełnionej sali. Przyszłość muzealnych seansów filmowych widzimy w prezentacji podobnych seriali lub grupy filmów o pokrewnym temacie. Coraz częściej też następować będzie łączenie filmów z pokazami audiowizualnymi.

Nadal cieszyły się powodzeniem u melomanów koncerty w ramach *Wieczorów na Zamku*. Niestety większość zaplanowanych imprez nie odbyła się, gdyż wykonawcy zagraniczni w ostatniej chwili odwoływali swoje przyjazdy do Polski. Szczególnie nieudany był pod tym względem sezon jesiennie-zimowy.

— 17 marca wystąpiła z recitalem fortepianowym słynna pianistka radziecka Tatiana Nikołajewa.

— 8 kwietnia odbył się recital skrzypcowy Konstantego Andrzeja Kulki.

Sezon jesiennie-zimowy zainaugurował w dniu 19 września koncert estońskiego Chóru Kameralnego z Tallina.

— 22 listopada grał w sali portretowej pałacu słynny pianista amerykański Neal Larrabec.

Poza *Wieczorami na Zamku* w salach pałacowych odbyły się trzy koncerty okazjonalne:

— 8 października z okazji przyjazdu do Kielc członków Rady Najwyższej ZSRR odbył się koncert zespołu ka-

meralnego Filharmonii im. O. Kolberga w Kielcach,

— 11 października dla uczestników VIII Muzealnego Przeglądu Filmów wystąpił sekstet kameralny Instrumentów Dętych filharmonii kieleckiej,

— 20 listopada z okazji nadania godności Muzeum Narodowego placówce kieleckiej zaproszeni goście uczestniczyli w koncercie, którego wykonawcami byli członkowie sekstetu smyczkowego kieleckiej filharmonii.

Na zakończenie odnotujmy jeszcze, że we wnętrzach pałacowych wprowadzono dla grup wycieczkowych magnetofony kasetowe, co pozwoliło znacznie usprawnić obsługę stale wzrastającego napływu zwiedzających. Ten system oprowadzania niestety nie zdał na razie egzaminu w salach Galerii Malarstwa Polskiego, toteż nadal oprowadzają tam przewodnicy.

ZESTAWIENIE CYFROWE IMPREZ
OŚWIATOWYCH, KTÓRE ODBYŁY SIĘ
NA TERENIE MUZEUM

Rodzaj imprezy	Liczba imprez	Frekwencja
Wystawy stałe — pl. Partyzantów Wystawy czasowe — pl. Partyzantów	3 9	26 021
Wystawy stałe — pałac	2	87 027
Wykłady	96 (49 tematów oraz 45 filmów)	3 279
Seanse filmowe	30 (59 filmów)	1 223
Lekcje szkolne	102 (26 tematów i 6 filmów)	3 274
Koncerty	7	527
	Łącznie	121 396

Kontynuowana była akcja prezentowania nowych nabytków muzeum na łamach sobotniego wydania kieleckiej gazety popołudniowej „Echo Dnia” w ramach stałego odcinka *Mini-muzeum „Echa Dnia”*. Omawiane eksponaty wystawiane były przez okres tygodnia w salach wystawowych pałacu.

TERENOWA DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Muzeum Narodowe realizowało działalność oświatową głównie w swojej siedzibie oraz Fabryce Samochodów Specjalizowanych „Polmo-SHL”. Trwający od wielu lat patronat nad Klubem Międzynarodowej Prasy i Książki „Ruch” w Starachowicach był kontynuowany. Obok odczytów ilustrowanych przezroczkami i filmami w salach wystawowych klubu eksponowane były dwie ciekawe wystawy złożone z oryginalnych dzieł sztuki. W maju otwarta została ekspozycja zatytułowana *Zabytki architektury w grafice*. Pokaz oparty był na pracach pochodzących z *Albumu widoków polskich* wydanego w 2. połowie XIX wieku. Na wystawie wyeksponowano grafiki, które ukazywały zabytki pochodzące z obszaru dawnego województwa kieleckiego. Nowością był podkład muzyczny, oparty na fragmentach poematu symfonicznego Bedřicha Smetany *Moja Ojczyzna*. Przy dźwiękach *Wyszechradu*, opiewających czołowe dzieło czeskiej architektury, przyjemniej było kontemplanować widoki naszych zabytków. Wystawa cieszyła się dużym zainteresowaniem mieszkańców Starachowic. We wrześniu eksponowana była w starachowickim klubie wystawa *Kram malowniczy*, złożona z grafik Jana Feliksa Piwarskiego.

W dniach od 13 marca do 10 kwietnia w salach Powiatowego Domu Kultury w Kazimierzy Wielkiej gościła wystawa *Twórczość graficzna Leona Wyczółkowskiego*. Wykorzystane zostały bogate zbiory graficzne tego artysty znajdujące się w kieleckim muzeum, a ukazujące

różne okresy jego twórczości. W Muzeum Regionalnym w Wiślicy dział archeologii przygotował wystawę zbiorów archeologicznych ks. Stanisława Skurczyńskiego.

Pracownicy muzeum wygłaszali na terenie domów kultury, świetlic i klubów „Ruchu” liczne odczyty ilustrowane filmami i przezroczkami. Terenowy odcinek działalności wystawienniczej jest stosunkowo skromny, lecz na ten stan rzeczy wpływa brak odpowiednich, dobrze zabezpieczonych sal wystawowych, gdzie bez ryzyka można by wystawiać autentyczne dzieła sztuki. Zaś z wystaw planszowych złożonych z napisów i zdjęć muzeum nasze dawno zrezygnowało.

TERENOWA DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Rodzaj imprezy	Liczba imprez	Frekwencja
Wystawy czasowe	7	7 500
Wykłady	75 (49 tematów, 4 filmy)	2 460
	Łącznie	9 960

Liczba przezroczcy będących w posiadaniu działu naukowo-oświatowego wynosi 5304. Przybyły 252 przezroczka. Wykonany został katalog alfabetyczny i systematyczny posiadanych przezroczcy. Zestaw środków audiowizualnych powiększył się o 2 rzutniki typu „Diapol”.

PRACE NAUKOWO-BADAWCZE I WEWNĘTRZNE DZIAŁÓW

DZIAŁ ARCHEOLOGII

Prace wykopaliskowe prowadzone były na cmentarzysku łużyckiej kultury w Rudce w woj. kieleckim. Był to już drugi sezon badawczy na tym stanowisku. Współ z głównym inwentaryzátorem muzeum, a na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków realizo-

Ryc. 20. Podgrodzie, gmina Ćmielów, badania wykopaliskowe na terenie zamku

wane były wykopaliskowe prace badawcze na stanowisku średniowiecznym (zamek) w Podgrodziu (woj. tarnobrzесьkie). Pracownicy działu uczestniczyli także w pracach wykopaliskowych na stanowisku kultury łużyckiej w Opatowcu (woj. kieleckie). Sprawowany był także nadzór nad pracami ziemnymi w rejonie kościoła Św. Wojciecha w Kielcach oraz na Św. Krzyżu. Dokonana została weryfikacja znalezisk archeologicznych w Wełczu (kultura łużycka), Lipniku — woj. tarnobrzесьkie (okres rzymski), Gilowie — woj. radomskie (nowożytność). Badania powierzchniowe przeprowadzono w Mokrusku oraz Żernikach (woj. tarnobrzесьkie).

Zlecono wykonanie konserwacji około 100 zabytków żelaznych oraz opracowanie materiałów kostnych ludzkich i zwierzęcych pochodzących z osady kultury łużyckiej w Siesławicach.

DZIAŁ SZTUKI

Poważnym przedsięwzięciem wystawienniczym było przygotowanie omówionej już wystawy: *Ikografia zabytków Kielecczyny w malarstwie do roku 1944* oraz towarzyszącego jej pokazu grafik *Widoki Kielecczyny w zbiorach graficznych Muzeum Narodowego w Kielcach*. W związku z tą ostatnią ekspozycją zakończono opracowanie katalogu *Architektura zabytkowa Kielecczyny w zbiorach graficznych Muzeum Narodowego w Kielcach*. Wspomniany katalog jest częścią składową przygotowywanego opracowania całościowego zbiorów graficznych muzeum.

W ramach prac wewnętrznych dokonane zostało wstępne rozpoznanie zbioru szkła zabytkowego od XVII do XIX wieku, jakie muzeum otrzymało w depozycie. Dla potrzeb wystawienniczych innych muzeów opracowane zostały fajanse polskie w zbiorach własnych oraz tematyka batalistyczna i wojskowa w obrazach kieleckiego muzeum. Dla ekspozycji przygotowywanych przez Biuro Wystaw Artystycznych w Kielcach opracowano katalogi wystaw następujących kieleckich malarzy: Antoni Bielecki, Kazimierz Grodziski, Tadeusz Kurek, Czesław Waszka.

Podobnie jak w latach poprzednich duży nacisk położony został na konserwację dzieł sztuki. W Okręgowej Pracowni Konserwatorskiej w Szydłowcu wykonano konserwację następujących obrazów: Jacek Malczewski — *Pytla*, Franciszek Ksawery Lampi — *Portret Leonii Wielopolskiej*, Henryk Siemiradzki — *Kobieta przed pałacem o zmroku*, Stanisław Kamocki — *Pejzaż*, Hyacinthe Rigaud — *Portret Jana Dobrogosta Krasieńskiego*. W Pracowniach Konserwacji Zabytków w Warszawie zakończono wieloletnią konserwację gobeliny flamandzkiego *Tryumf Ateny* oraz zabezpieczono gobelin flamandzki *Bitwa nad Granikiem*. W tym samym przedsięwzięciu poddano konserwacji 18 egzemplarzy porcela-

ny polskiej, wschodniej, włoskiej, francuskiej oraz niemieckiej.

DZIAŁ HISTORII

We współpracy z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach kontynuowane były badania nad zabytkami epigrafiki na terenie dawnego województwa kieleckiego (częściowo okolice Staszowa) oraz województwa tarnobrzeskiego (dawny powiat staszowski i sandomierski). Gromadzone były nadal materiały archiwalne oraz faktograficzne dotyczące walk narodowowyzwoleńczych w Kielecczyźnie. Wspomniana penetracja prowadzona była w związku z projektowaną ekspozycją stałą w północnym skrzydle pałacu.

Dział historii był organizatorem omówionej w innym miejscu ekspozycji *Kielecczyzna w 30-leciu PRL*. Wiele uwagi poświęcono terenowym izbom pamięci oraz Muzeum Regionalnemu w Pińczowie, dla którego przygotowano nową wersję scenariusza stałej wystawy historycznej. W Liceum Ogólnokształcącym w Szczekocinach zorganizowano nową Izbę Pamięci poświęconą wybranym problemom z dziejów insurekcji kościuszkowskiej. Szczególny nacisk położono na ilustrację bitwy pod Szczekocinami (6 czerwca 1794). Na terenie Zakładowego Domu Kultury w Koniecpolu (woj. częstochowskie) działającego przy Zakładach Płyt Pilśniowych zorganizowano salę historii miasta oraz jego najbliższych okolic. Na sprężenie dostarczonym przez muzeum oparto wystawę, w której znalazły się dokumenty, numizmaty, pieczęcie i inne zabytki odnoszące się do dziejów Koniecpola i okolicy. Sala Historii cieszy się dużym zainteresowaniem nie tylko miejscowego społeczeństwa.

DZIAŁ ETNOGRAFII

Pracownicy działu włączeni zostali do poważnych badań zespołowych na terenie Doliny Wilkowskiej, prowadzonych i finansowanych przez Chorągiew Kielec-

ką Związku Harcerstwa Polskiego. Etnografowie sprawują nadzór merytoryczny nad tymi badaniami, a także przygotowali dla ich potrzeb specjalne kwestionariusze. Podjęcie badań etnograficznych we wsiach Doliny Wilkowskiej jest ze wszech miar celowe, gdyż wsie znajdujące się na tym terenie, z punktu widzenia spraw interesujących muzeum, nie były dotąd penetrowane, z wyjątkiem wsi Wilków i Krajno. Opublikowano dotąd jedynie kilka podań, legend i baśni. rozrzuconych po różnych czasopismach. Problematyka badań obejmuje kulturę materialną, duchową i społeczną. Położono nacisk na śledzenie procesów w ich uwarunkowaniu współczesnym, jak i na warstwę tradycyjną możliwą do uchwycenia w czasie przyszłym. Na pierwszym etapie prowadzono badania w następujących wsiach: Wilków, Ciekoty, Mąchoć, Radostowa, Scholasteria, Brzezinki, Barcza, Klonów, Krajno-Zagórze I, Krajno-Zagórze II, Św. Katarzyna, Wzoraki. W latach 1976—1977 badania rozszerzone zostaną na sąsiednie wsie dla celów porównawczych i uzupełniających. Metodami stosowanymi są: wywiad na podstawie kwestionariusza przystosowanego do badania określonych zjawisk kulturalnych, rysunek, fotografia, zapis na taśmie magnetofonowej, gromadzenie oryginalnych obiektów.

W roku sprawozdawczym badania trwały 6 tygodni. W pierwszej kolejności penetracją objęto wybrane dziedziny kultury materialnej: zajęcia pozarolnicze, tkactwo, zdobnictwo w metalu, zabawki ludowe, zdobnictwo wnętrza i plastykę ludową. W tym zakresie przeprowadzono 34 wywiady. Poza tym dla uzyskania pełniejszego obrazu tła kulturowego, na którym rozwijała się miejscowa twórczość, prowadzono w zakresie zwężonym dla kluczowej problematyki poszukiwania z dziedziny kultury materialnej. Z zakresu kultury społecznej badano obrzędowość rodzinną, tj. narodzinową, weselną i pogrzebową, oraz obrzędowość doroczną. Łącznie zebrano 48 wy-

wiadów. Ponieważ w I etapie badań główny nacisk położono na kulturę materialną i społeczną w zakresie kultury duchowej przeprowadzono jedynie 5 wywiadów. Dzięki ofiarnej pomocy uczestników obozu „Ciekoty 74” wyniki pracy terenowej są nadspodziewanie dobre i ciekawe. Harcerze oddali łącznie 88 wywiadów.

Poza kierowaniem i nadzorowaniem opisanych badań pracownicy działu etnografii gromadziły materiały do prac własnych muzeum, a dotyczyły one następujących tematów:

- produkcja wrzecion we wsi Krajno-Zagórze II,
- wyposażenie warsztatu kołodziejskiego w Bodzentynie (rozpoznanie wstępne związane z zakupem tegoż wyposażenia),
- informacje do monografii wsi Mącho-cice,
- zespoły kołędnicze we wsiach Doliny Wilkowskiej,
- rekwizyty obrzędowe (rejestrwanie przedmiotów oryginalnych i rekonstrukcji),
- zwyczaje i obrzędy doroczne z uwzględnieniem ich funkcji integrującej,
- zbieranie materiałów do obrzędowości rodzinnej,
- rekonstrukcja rekwizytów obrzędowości weselnej,
- elementy magii i jej rola w obrzędowości.

Dział etnograficzny dla potrzeb Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego opracowywał karty biograficzne twórców ludowych. Nadal gromadzono materiały do przygotowywanej bibliografii etnograficznej Kielecczyzny.

Współ z Muzeum Regionalnym w Ostrowcu Świętokrzyskim przygotowano konkurs kowalstwa ludowego. Z myślą o konkursie plecionkarstwa ludowego w roku 1976 opracowana została lista koszykarzy. Organizację konkursu i wystawy pokonkursowej powierzono Muzeum Regionalnemu w Pińczowie.

Przygotowany został scenariusz wystawy *Garncarstwo w Chałupkach*, która zlokalizowana zostanie w budynku byłej Szkoły Podstawowej w Chałupkach. Uzupełniono także wyposażenie zagrody zabytkowej w Bodzentynie.

Wiele obiektów etnograficznych poddano zabiegom konserwatorskim. Za pośrednictwem Spółdzielni Pracy Artystów Plastyków „Plastyka” w Warszawie przeprowadzono konserwację 35 obiektów, wśród których były między innymi gipsowe figury kultowe, malowidła Marii Wiśnios oraz XIX-wieczne obrazy kultowe i oleodruki. Pracownicy Konserwacji Zabytków Oddział w Kielcach wykonali konserwację 36 obiektów żelaznych. Sekcja konserwatorska kieleckiego Liceum Sztuk Plastycznych nieodpłatnie zabezpieczyła 20 obiektów drewnianych, głównie drobny sprzęt tkacki.

DZIAŁ PRZYRODY

Rozpoczęte w ubiegłym roku badania terenowe w rejonie Sandomierza były kontynuowane. Przebadane zostały gliny używane w średniowiecznej produkcji ceramicznej. Wykonano 4 szybiki badawcze, z których pobrano próby do badań laboratoryjnych. W lipcu w rejonie Włoszczowy realizowane były terenowe prace badawcze, które stanowiły kontynuację wieloletnich badań zmierzających do ustalenia pochodzenia glin garncarskich w regionie świętokrzyskim. Wykonano 40 szybików na terenie następujących miejscowości: Rząbiec, Konieczno, Przygardów, Nieznanowice, Połowatka, Rogienice, Ogarka, Błogoszew. Pracownik działu przyrody uczestniczył także we wspomnianych już wykopaliskach archeologicznych przy zamku w Podgrodziu, a jego zadaniem było ustalenie pochodzenia kamienia budowlanego, który użyto przy budowie obiektu. Wyniki tych ostatnich badań zostały już opracowane w formie artykułu, który ukaże się drukiem. Ponadto przygotowano do druku dwie dalsze prace: *Kolekcja geologiczna*

Jana Czarnockiego w zbiorach przyrodniczych Muzeum Narodowego w Kielcach i Bibliografia wiadomości geologiczno-górnicznych w „Gazecie Kieleckiej” w latach 1872—1914. Ta ostatnia praca wydana zostanie przez Muzeum Ziemi w Warszawie.

Wielką realizacją ekspozycyjną jednoosobowego działu było przygotowanie ciekawej i nader pożytecznej wystawy *Przyrodnicy ziemi kieleckiej*, której omówienia dokonałem wcześniej.

CYFROWE ZESTAWIENIE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA ZBIORÓW

	Zinwentaryzowano	Skatalogowano	Karty magazynowe
Archeologia	82	170	118
Sztuka	29	29	29
Historia	39	180	620
Etnografia	365	302	365
Przyroda	230	230	230

BIBLIOTEKA NAUKOWA

Nadal trwały prace przy opracowywaniu katalogów do poszczególnych działów. Zinwentaryzowane zostały 1494 pozycje, opracowano natomiast tylko 550 kart katalogowych. Wypożyczono czytelnikom 1546 woluminów, załatwiono 20 kwerend w oparciu o księgozbiór własny, jak też księgozbiory innych bibliotek za pośrednictwem wypożyczeń międzybibliotecznych. Po niemal rocznej przerwie uruchomiona została ponownie mała czytelnia, z której poza pracownikami własnymi korzystali głównie studenci Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach i uczniowie Liceum Sztuk Plastycznych.

WYDAWNICTWA

W przeciwieństwie do roku 1974, udało się zrealizować cały plan wydawniczy, wyrażający się między innymi liczbą

pięciu pozycji książkowych. Kontakty nawiązane z kombinatami poligraficznymi położonymi poza Kielcami, a zwłaszcza Drukarnią Wydawniczą w Krakowie, dały efekt w postaci zaplanowanych katalogów i przewodników. Pozycją główną stał się oczywiście kolejny, IX tom „Rocznika Muzeum Świętokrzyskiego” (Wydawnictwo Literackie, Kraków 1975, ark. wyd. 52,8, nakład 700 egzemplarzy). Trudno przeprowadzić ocenę poszczególnych tomów, przyjmując za punkt odniesienia poprzednio wydane pozycje tego wydawnictwa. Pod jednym wszakże względem prezentowany „Rocznik” wyróżnia się na tle poprzednich. Goszczą na jego łamach niemal wszystkie dyscypliny naukowe reprezentowane w muzeum. Fakt to bezprecedensowy nawet w historii „Roczników”. Także ranga wielu opracowań stawia go dosyć wysoko w skali kraju. Wymienić tu należy przede wszystkim publikacje z zakresu historii sztuki, wśród których wyróżnia się pionierskie opracowanie Adama Miłobędzkiego, który nakreślił historię architektury regionu świętokrzyskiego w wieku XVII. Autor jest najlepszym znawcą zagadnień architektury polskiej. Pozostając przy problematyce artystycznej, warto zwrócić uwagę na bardzo cenną pozycję regionalną, jaką jest artykuł Zbigniewa Lentowicza poświęcony rezydencji Tomasza Ziełińskiego w Kielcach. Wspomniane studium jest zarazem ważnym przyczynkiem do dziejów romantyzmu w Polsce i łączy się integralnie z artykułem opublikowanym w tomie VII „Rocznika” poświęconym kolekcji dzieł sztuki Tomasza Ziełińskiego, zgromadzonej w połowie XIX wieku na terenie pałacyku. Redakcja „Rocznika” stara się o utrzymanie muzealnego profilu wydawnictwa, co znajduje między innymi wyraz w publikowaniu artykułów biorących za przedmiot zainteresowań ekspozycyjnych w muzeach. Do takich pozycji w tomie IX należą między innymi artykuły poświęcone rokokowej boazerii w Muzeum Przyppkowskich w Ję-

drzejowie, nowym nabytkom z zakresu grafiki i malarstwa w Muzeum w Sandomierzu oraz rzeźbom twórcy ludowego Wawrzyńca Sochy w tym samym muzeum. Do tej grupy artykułów należy opracowanie dalszego denara republikańskiego ze skarbu w Połańcu i katalog prasy konspiracyjnej ziemi kieleckiej z lat 1939—1945, obejmujący duży zespół druków zgromadzonych w kieleckim muzeum. Tradycyjnie już wiele miejsca na łamach „Rocznika” zajmują zagadnienia najnowszych dziejów Kielecczyny. Z tego zespołu wybieram niezwykle wartościową rozprawę podejmującą pionierski temat *Parcelacji ziemi obszarniczej na terenie Kielecczyny i wrogiej postawy reakcyjnego podziemia w roku 1945*. Ze współczesnością wiąże się też dwa studia analizujące trzydziestoletni dorobek muzealnictwa kieleckiego oraz kreślące plany rozwojowe tego ogniwa kulturalnego w latach 1974—1985. Także tutaj nawiązano do opracowania, które ukazało się w I tomie „Rocznika”. Archeologia reprezentowana jest co prawda tylko dwoma opracowaniami, za to zawierają one materiały, które można określić, jako rewelacyjne, a może i sensacyjne, a tym samym wiele dyskusyjne — chodzi tu głównie o artykuł podejmujący w formie polemicznej temat chronologii i funkcji ośrodka kultu pogańskiego na Łysej Górze. Tematyka szydłowiecka posiada w „Roczniku” swoją tradycję, związaną z nazwiskiem Krzysztofa Dumały, który tym razem zajął się szydłowiecką produkcją rzeźmięśniczą w wiekach XVI i XVII. Do licznych krajowych publikacji kopernikańskich dorzuciliśmy także swój udział w postaci dwóch opracowań poświęconych osobie Jana Brożka z Kurzelowa (pierwszego biografa Kopernika) oraz ludziom nauki związanym z naszym regionem, którzy w wieku XIX występowali w obronie polskości Kopernika. Wielu recenzentów naszego wydawnictwa zwracało uwagę na brak tematyki etnograficznej. Ten impas także został

przełamany w postaci trzech artykułów zajmujących się budownictwem ludowym oraz wspomnianym już rzeźbiarzem z Sandomierskiego. Na stałe zagodził w „Roczniku” dział recenzji i omówień, gdzie pomieszczono omówienia czterech regionalnych pozycji wydawniczych. Przegląd IX tomu zamykam pozycją ukazującą się od pierwszego tomu — *Kroniką muzealną*. Dzięki *Kronikom* muzeum posiada swoją bieżącą historię. Łamy *Kroniki* stały się też miejscem publikowania omówień związanych z teorią wystawiennictwa i muzealnictwa.

Corpus inscriptionum Poloniae t. I, z. 1, *Miasto Kielce i powiat kielecki*, Kielce 1975 (Drukarnia Wydawnicza w Krakowie, ark. wyd. 14,5, nakład 2000 egzemplarzy). Prowadzone od roku 1971 badania nad średnio-wieczną i nowożytną epigrafiką na terenie dawnego województwa kieleckiego przyniosły pierwszą pozycję wydawniczą, w której opublikowane zostały wyniki badań obejmujące Kielce i dawny powiat kielecki. Przebieg terenowych prac badawczych opisywany był w *Kronice*, toteż dla przypomnienia informuję, że w dorocznych pracach terenowych i opracowaniu materiałów uczestniczyli pracownicy działu historii oraz studenci III i IV roku zrzeszeni w Kole Naukowym Studentów Historyków Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Z ramienia uniwersytetu badaniami kierował doc. dr hab. Józef Szymański, który jest zarazem redaktorem naukowym pierwszego zeszytu. Całość opatrzyła wstępem i komentarzem mgr Barbara Trelińska, która bezpośrednio kierowała pracami terenowymi. Pierwszy zeszyt tomu kieleckiego zawiera 131 inskrypcji, uporządkowanych w układzie alfabetycznym miejscowości, a w ich obrębie w układzie chronologicznym. W kolejności podane zostały: adres inskrypcji, miejsce przechowywania i czas powstania inskrypcji. Czas powstania nie jest analizowany szczegółowo, ponieważ opiera się na literaturze naukowej. Jedynie

w przypadkach, gdy zaszła potrzeba korygowania datowania, stan badań omawiany jest szerzej w uwagach. Kolejnymi pozycjami są: określenie typu inskrypcji, przedmiotu, na którym występuje, oraz materiału, z którego wykonany został ów przedmiot, jego wymiary i typ pisma występujący w inskrypcji. Literatura naukowa dotycząca danej inskrypcji podawana jest w układzie alfabetycznym.

W ostatnich latach sformułowane zostały dwa programy zmierzające do kompleksowego zbadania polskiej epigrafiki. Pierwszy określony został przez doc. dra hab. J. Szymańskiego, a dotyczył zabytków epigrafiki do roku 1800. Drugi program dotyczący epigrafiki XIX i XX wieku określony został w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Pierwszy ze wspomnianych programów zakłada systematyczne inwentaryzowanie, opracowywanie i publikowanie inskrypcji znajdujących się na terenie Polski, a powstałych do roku 1800. Pierwszy zeszyt tomu kieleckiego jest rezultatem realizacji wspomnianych założeń.

Badanie, jak też publikowanie wyników prac badawczych ma istotne znaczenie dla rozwoju nauk historycznych, umożliwia bowiem wzbogacenie zasobu informacyjnego o procesie dziejowym. Pierwszy zeszyt tomu kieleckiego wyprzedza podobne wydawnictwa planowane w innych województwach. Można zatem wyrazić nadzieję, że stał się on dobrym poligonem doświadczalnym dla rozpoczętych badań w innych częściach kraju oraz przyczyni się do żywszego zainteresowania epigrafiką w ogóle, zaś polską w szczególności. Listy, jakie wpłynęły do wydawcy, potwierdzają potrzebę publikowania tego typu opracowań. Uznanie znalazło umieszczenie w poszczególnych zeszytach wstępów omawiających przebieg badań oraz dających ogólną charakterystykę zabytków epigrafiki danego obszaru. Dotkliwym brakiem jest pozbawienie publikacji zdjęć

fotograficznych poszczególnych zabytków. Na razie nie można było tego uczynić; ze względów technicznych nastąpiłyby opóźnienia w wydaniu poszczególnych zeszytów. Wypada więc jedynie poinformować, że po wydaniu wszystkich zeszytów tomu kieleckiego wydany zostanie specjalny zeszyt zawierający pełną dokumentację fotograficzną.

Ikonografia zabytków Kielecczyny. Katalog wystawy. Opracowanie Marian Rumin. Kielce 1975 (Drukarnia Wydawnicza w Krakowie, ark. wyd. 15, nakład 700 egzemplarzy). Katalog był wydawnictwem, które towarzyszyło wystawie *Ikonografia zabytków Kielecczyny w malarstwie do roku 1944*. Wystawa omówiona została w innym miejscu *Kroniki*. Warto odnotować, że od czasów pamiętnego katalogu *Widoki architektoniczne w malarstwie polskim* wydanego przez Muzeum Narodowe w Warszawie w roku 1974, katalog kielecki jest pierwszym wydawnictwem zajmującym się problemem dokumentacji zabytków architektury w malarstwie. Nie trzeba chyba przekonywać o dużych wartościach naukowych i dokumentacyjnych tej publikacji. Poprzedza ją omówienie zagadnień będących przedmiotem opracowania. W sposób szczególny uwypuklona została malarska dokumentacja zabytków, którą na obszarze dawnego województwa kieleckiego wykonywali artyści. Istotną rolę odegrał Tomasz Zieliński, w którego kieleckim pałacyku gościli znani później twórcy: Franciszek Kostrzewski i Józef Szermentowski. Szczególnie ten ostatni wiele uwagi w tzw. okresie polskim poświęcił utrwaleniu uroków obiektów zabytkowych Kielc, Chęcín, Szydłowa, Sandomierza, Św. Krzyża.

Zebrany materiał dotyczył Kielecczyny w jej granicach administracyjnych sprzed 1 czerwca 1975 roku. Umieszczone w katalogu prace 78 artystów oraz twórców nieznanych obejmują malarstwo sztalugowe i szkice malarskie (częściowo rysunek, o ile uzupełnia pre-

zentowane malarstwo) oraz kilka przykładów rysunków topograficznych i architektonicznych, bądź też do nich zbliżonych, które sygnalizują (w większości nie opracowane) ważny materiał ikonograficzny, uzupełniający dokumentację malarską. Jednakże ten ostatni problem badawczy wymaga jeszcze dalszych żmudnych kwerend w zbiorach państwowych i prywatnych. Chronologiczny układ publikacji obejmuje 373 prace podane z pełnymi danymi katalogowymi oraz literaturę naukową, której obszerny zestaw zamyka katalog wystawy. Walory naukowo-dokumentacyjne wydawnictwa podnosi bogata część ilustracyjna złożona ze 174 reprodukcji. W prezentowanej publikacji pominięte zostały ryciny graficzne (także zamieszczone w prasie), malarstwo ścienne i widoki w tle obrazów sakralnych i historycznych. Zamieszczone w katalogu prace wykonane zostały przez artystów polskich. Jedynie w kilku przypadkach podano prace artystów obcych ze zbiorów polskich. Katalog wydany wspólnie z Biurem Dokumentacji w Kielcach znalazł się w serii wydawnictw naszego muzeum, które stanowią nie tylko uzupełnienie wystaw, ale wnoszą pewien skromny wkład do badań nad sztuką polską.

Przyroda Kielecczyzny. Przewodnik po wystawie. Opracowanie: Eugenia Fijałkowska, Jerzy Ćmak. Kielce 1975. (Rzeszowskie Zakłady Graficzne, ark. wyd. 7, nakład 2000 egzemplarzy). Otwarta w roku 1969 stała wystawa przyrodnicza była jedyną ekspozycją stałą kieleckiego muzeum nie posiadającą przewodnika. Oddana w ręce zwiedzających zgrabna książeczka tę dotkliwą lukę wypełniła. Jej walory wizualne podnosi nader udana oprawa graficzna. Nie będzie chyba przesadą stwierdzenie, że otrzymaliśmy nie tylko dobry przewodnik muzealny, ale także skromną monografię przyrodniczą Kielecczyzny. Przed autorami przewodnika stało niełatwe zadanie zaprezentowania czytelnikom bogatej i złożo-

nej problematyki przyrodniczej. Trudność polegała między innymi na ujęciu zagadnień tzw. przyrody nieożywionej w formie popularnej. Ta przeszkoda pokonana została z pełnym powodzeniem. Udało się także zrealizować niezwykle istotny postulat muzealny. Tekst przewodnika stanowiący swoistą mini-monografię nie odbiega od założeń programowych wystawy, lecz kroczy jej szlakiem. Układ przewodnika i jego tekst ściśle wiąże się z zagadnieniami, które uwytkła i ukazuje wystawa. Wielce pomocne w takim rozwiązaniu stały się zdjęcia poszczególnych fragmentów pokazu oraz niektórych eksponatów. Jednakże bogata strona ilustracyjna przewodnika na tym nie poprzestaje, prezentując liczne okazy geologiczne, przykłady fauny i flory, które nie znalazły się na wystawie. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że interesująco napisane teksty dzięki dobremu rozmieszczeniu przerywników fotograficznych zyskały podbudowę ilustracyjną, a całość nie przypomina w niczym nudnych wykładów pozbawionych właściwych tematowi nastrojów.

Przewodnik, podobnie jak wystawa, podzielony został na dwie części. W opracowanej przez E. Fijałkowską części pierwszej pomieszczono następujące tematy: *Fizjografia; Charakterystyka warunków hydrograficznych; Gleby; Klimat; Dzieje i budowa geologiczna regionu świętokrzyskiego; Rezerваты przyrody nieożywionej.* Wprowadzeniem do tej części stało się omówienie poszczególnych tematów wystawy. Opracowana przez J. Ćmaka część druga podjęła następujące problemy: *Rośliny i szata roślinna; Świat zwierząt; Elementy ochrony przyrody Kielecczyzny.* Przewodnik zamykają obszernie streszczenia tekstów w języku rosyjskim i niemieckim. Zdjęcia zamieszczone w publikacji wykonał znany fotografik kielecki Jan Siudowski, specjalizujący się w tematyce przyrodniczej. Część fotogramów zawdzięczamy kierownikowi pracowni fotograficznej muzeum — Henrykowi Pieczulowi.

Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego. Folder — przewodnik opracowany przez Kazimierę Zapałową. Kielce 1975 (Drukarnia Wydawnicza w Krakowie, ark. wyd. 4,5, nakład 7000 egzemplarzy). Uznanie budzi zarówno strona edytorska wydawnictwa, jak też tekst. Ten ostatni opracowany przez kierownika oddziału mgr K. Zapałową w sposób umiejętny łączy niezbędne informacje o prezentowanych eksponatach z wiadomościami na temat budynku dawnego gimnazjum, do którego uczęszczał Żeromski, a w którym obecnie mieści się muzeum. Autorka przewodnika wprowadza czytelnika i zwiedzającego w atmosferę tamtych czasów, kierując jego uwagę także ku widokom roztaczającym się z okien muzeum. Pomocne są tu także liczne stare ryciny i fotografie ukazujące Kielce z czasów Żeromskiego. Opis poszczególnych eksponatów kojarzony jest z wydarzeniami z życia pisarza oraz bliskimi jemu okolicami. Wiele pamiątek wiąże się z Ciekotami, Występą, Krajnem, jak też salami szkoły, w których są obecnie eksponowane. Opracowany w formie popularnej i ciekawej przewodnik prowadzi nas przez wnętrza niewielkiego muzeum, nie pozwalając ani na chwilę zapomnieć o atmosferze, w której powstały *Dzienniki* i młodzieńcze utwory Żeromskiego. Uzupełnieniem bogato ilustrowanego przewodnika jest wkładka z sześcioma ilustracjami do *Szyfowych prac*, wykonanymi przez córkę pisarza — Monikę Żeromską. Przewodnik zamyka kalendarium ważniejszych dat z życia i twórczości pisarza oraz niezwykle trafny wybór cytatów pochodzących m.in. z *Dzienników*, *Ludzi bezdomnych* i *Puszczy Jodłowej*. Przewodnik posiada streszczenia w języku rosyjskim i angielskim. Do wspomnianych na wstępie ciekawych rozwiązań edytorskich zaliczyłbym m.in. rozkładaną obwolutę kartonową wykorzystaną na panoramiczne zdjęcie sal muzealnych oraz schematyczną mapę okolic Kielc związanych ściśle z pisarzem. Należy jeszcze odnotować, że opracowa-

nie graficzne przewodnika zawdzięczamy Andrzejowi Płoskiemu, zaś zdjęcia Henrykowi Pieczulowi i Janowi Siudowskiemu.

Zaprezentowane pozycje książkowe i przewodniki uzupełnić należy wydawnym przez muzeum w nakładzie 400 egzemplarzy *Informatorem VIII Muzealnego Przeglądu Filmów*. Druki bibliofilskie zawierające program *Wieczorów na Zamku* tradycyjnie towarzyszyły tym imprezom. Najciekawszym drukiem okolicznościowym był wykonany w Drukarni Doświadczalnej PSP w Warszawie w nakładzie 1000 egzemplarzy druk bibliofilski z okazji otwarcia ekspozycji stałych Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu.

Ukazały się następujące plakaty:

- Wystawa „*Kielecczyzna w XXX-leciu PRL*”, projekt Krzysztof Jackowski, RSW „Prasa—Książka—Ruch” w Kielcach, nakład 400 egzemplarzy.
- Wystawa „*Pieniądz i ceny w dawnej Polsce*”, projekt Andrzej Płoski, RSW „Prasa—Książka—Ruch” w Kielcach, nakład 350 egzemplarzy.
- Wystawa „*Ikonaografia zabytków Kielecczyzny w malarstwie*”, projekt Jan Bujnowski, KAW Kraków, Drukarnia Wydawnicza w Krakowie, nakład 1000 egzemplarzy.
- „*VIII Muzealny Przegląd Filmów. Ochrona Zabytków Urbanistyki i Architektury*”, projekt W. Paszyński, KAW Kraków, Drukarnia Narodowa w Krakowie, nakład 1000 egzemplarzy.

Ponadto w nakładzie łącznym 6000 egzemplarzy wydrukowano w Wojewódzkich Zakładach Graficznych w Kielcach plakaty informacyjne (do każdorazowego uzupełniania) związane z *Wieczorami na Zamku*, *Seansami filmowymi i Odczytami*. Winiety graficzne zaprojektował Leszek Woźnicki.

PRACOWNIA KONSERWATORSKA

Ponieważ z dniem 1 stycznia 1976 roku Okręgowa Pracownia Konserwatorska w Szydłowcu przestała być oddziałem Muzeum Narodowego w Kielcach, podjęta została decyzja rozbudowy pracowni działającej na terenie muzeum. W tym celu przeprowadzono magazyny działu sztuki do zespołu pałacowego, natomiast zwolnione pomieszczenia przekazane zostały pracownikom konserwatorskiej i fotograficznej, które znajdują się na jednej kondygnacji gmachu przy ul. Orlej. W związku z koniecznością dokonania niezbędnych prac budowlanych oraz adaptacji pomieszczeń pracownia konserwatorska była nieczynna od lipca. Natomiast w I i II kwartale wykonano prace konserwatorskie przy następujących obiektach:

- Józef Faworski *Portret Janowej Linowskiej z Kielczewskich*;
- Franciszek Smuglewicz *Judyta z głową Holofernesa*;
- Franciszek Kostrzewski *Pejzaż letni* (zakończenie);
- Franciszek Kostrzewski *Powrót z jarmarku* (zakończenie);
- Rafał Hadziewicz *Portret matki artysty* (zakończenie);
- malarz nieznanym *Portret Franciszka Rupniewskiego* (zakończenie);
- *Portret Jakuba Sobieskiego* (zakończenie);
- szkoła holenderska XVII w. *Krowy na pastwisku*.

PRACOWNIA FOTOGRAFICZNA

Występowały poważne zakłócenia także w pracy tej pracowni z powodów, o których już wspomniałem. W nowych pomieszczeniach pracownia będzie miała zapewnione dobre warunki pracy, co jest rzeczą nieodzowną w związku ze wzrastającymi zadaniami. Główny wysiłek fotografów skierowany był na dokumentację nowych nabytków, stopniową li-

kwidację istniejących zaległości w zakresie zdjęć do kart katalogowych. Wykonywane były fotografie do wystaw i wydawnictw własnych muzeum.

REMONTY

Do najpoważniejszych prac remontowo-budowlanych i adaptacyjnych w zespole budynków położonych przy placu Partyzantów i ul. Orlej należały wspomniane uprzednio roboty, w wyniku których nowe pomieszczenia otrzymają dwie ważne pracownie muzealne: konserwatorska i fotograficzna. We wspomnianych budynkach wymienione zostały także wszystkie przewody elektryczne, gdyż poprzednie nie wytrzymały stale wzrastającego obciążenia, związanego z rozbudową muzeum i jego działalnością.

Wielkie zadania konserwatorskie, restauracyjne i budowlane stają przed muzeum w jego głównej siedzibie, jaką będzie w przyszłości siedemnastowieczny zespół pałacowy w Kielcach. Muzeum opracowało generalny program użytkowy (szczegółowy dla poszczególnych sal zespołu pałacowego) oraz drugą wersję założeń do zagospodarowania muzealnego obiektu. Program uzyskał aprobatę Konserwatora Wojewódzkiego a uprzednio opinie recenzentów: prof. dra Adama Miłobędzkiego i doc. dra Józefa Lepiarczyka. W oparciu o muzealne założenia programowe Oddział Krakowski Pracowni Konserwacji Zabytków opracował projekt wstępny — koncepcyjny (szkicowy) adaptacji zespołu pałacowego dla celów muzealnych, który po pewnych korektach uzyskał akceptację Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Muzeum Narodowego w Kielcach. Powyższy projekt był punktem wyjścia do przygotowania założeń techniczno-ekonomicznych, przekazanych przez PKZ pod koniec grudnia. W oparciu o podane przez muzeum warunki technologiczne dla poszczególnych sal wystawowych i magazynów, Biuro Projektowe Przedsiębior-

stwa Instalacji Przemysłowych „Instal” w Krakowie opracowało projekty techniczne klimatyzacji obiektu muzealnego (parametry powietrza, temperatury i wilgotności). Na zlecenie muzeum Specjalistyczne Biuro Konstrukcyjno-Technologiczne w Warszawie opracowuje dokumentację techniczną zainstalowania systemu alarmowego w zespole pałacowym.

Biorąc pod uwagę zły stan techniczny stropów nad salami Rycerską i Portretową zlecono w trybie awaryjnym Oddziałowi Krakowskiemu PKZ opracowanie projektów technicznych trwałego zabezpieczenia i wzmocnienia stropów. Wykonane zostały dodatkowe badania drewnianych belek stropowych. Dokumentacja po zatwierdzeniu jej przez zainteresowane strony przekazana została Oddziałowi Kieleckiemu PKZ, który będzie realizatorem robót.

Równoległe z czynnościami przygotowującymi generalne roboty budowlano-konserwatorskie prowadzone były prace remontowe w pałacu. Wymienione zostały zniszczone rury spustowe i rynny, a także wykonano bieżący remont dachu nad korpusem głównym. Z uwagi na stałe awarie światła, spowodowane złym stanem technicznym linii doprowadzającej energię elektryczną do pałacu, opracowana została w czynie społecznym dokumentacja techniczna nowego zasilania. W oparciu o nią wykonane zostało podwójne zasilanie pałacu linią kablową ze stacji transformatorowej. Obecnie pałac posiada sprawne — dwustronne (na wypadek awarii) zasilanie energetyczne. Po dokonaniem w latach poprzednich remoncie kotłowni i zainstalowaniu nowych kotłów zaszła potrzeba wymiany skorodowanych przewodów zewnętrznych instalacji centralnego ogrzewania. Roboty zakończone zostały przed sezonem ogrzewczym, przy czym należy podkreślić, że roboty ziemne wykonali w czynie społecznym pracownicy muzeum — dla uczczenia VII Zjazdu Partii. Sale parterowe korpusu głównego zabezpieczone zostały wewnętrznymi drewnia-

nymi okiennicami, zaś we wszystkich salach ekspozycyjnych wykonano malowanie.

Muzeum realizuje konsekwentnie program zakładający, że zespół pałacowy winien być restaurowany i konserwowany etapami, co umożliwi przynajmniej na razie niezamykanie ekspozycji stałych.

IMPREZY SPECJALNE — WIZYTY

VIII Muzealny Przegląd Filmów odbył się w dniach 11 i 12 października w Kielcach. Tematem imprezy była *Ochrona zabytków urbanistyki i architektury*. Dla tego stosunkowo wąskiego i specjalistycznego tematu udało się pozyskać 23 filmy w tym 11 produkcji zagranicznej. Te ostatnie reprezentowały kinematografię 6 krajów: Czechosłowacji, Francji, Kanady, Węgier, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego. Stosunkowo skromna była liczba uczestników przeglądu, którzy przybyli do Kielc z całego kraju. W grupie 70 osób byli muzeolodzy, konserwatorzy, zespół reżyserów z WFO w Łodzi, dziennikarze prasy, radia i telewizji. Dopisali, jak zwykle, mieszkańcy miasta, u których pokazy konkursowe filmów w sali kina „Moskwa” spotykały się z dużym zainteresowaniem. Telewizja Polska poświęciła muzealnemu przeglądowi jedną z audycji cyklicznych 2 programu: *Ocalić od zapomnienia*. Impreza znalazła szeroki odzew na łamach miejscowej prasy i w radiu oraz w tygodnikach poświęconych problematyce filmowej. Podobnie jak w latach poprzednich omówienia kieleckiego spotkania nie trafiły na szpalty tygodników społeczno-kulturalnych o zasięgu ogólnokrajowym. Impreza była specjalistyczną kontynuacją tematu *Muzealnictwo i ochrona zabytków*, ukazanego w roku 1974. Obiektywnie stwierdzić jednak należy, że była to zbyt wąska specjalizacja, zaś sam temat narzucał w pewnym sensie charakter interwencyjny i reportażowy pokazanych na

ekranie pozycji. Dlatego też wśród filmów polskich dał się zauważyć prymat realizacji telewizyjnych. Filmy zagraniczne ujawniły duże możliwości i szeroki krąg rozwiązań, jaki dają te filmy utalentowanym twórcom krótkiego metrażu.

Uroczystego otwarcia VIII Przeglądu dokonał wicewojewoda kielecki mgr Bronisław Hyziak. W drugim dniu miało miejsce otwarcie wspomnianej już wystawy *Ikonografia zabytków Kielecczyzny w malarstwie polskim do r. 1944*. Imprezę zakończyło wieczorno-nocne spotkanie dyskusyjne, w czasie którego ogłoszono werdykt jury oraz rozdano nagrody.

Komitet Organizacyjny VIII Muzealnego Przeglądu Filmów powołał jury w następującym składzie: redaktor Zbigniew Klaczyński (tygodnik „Film”) — przewodniczący i członkowie: dr Jerzy Baranowski (Zarząd Główny P. P. Pracowni Konserwacji Zabytków w Warszawie), mgr Alojzy Oborny (Muzeum Narodowe w Kielcach), mgr Bogusław Paprocki (Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego oraz Biuro Dokumentacji Zabytków w Kielcach), mgr Hanna Strukowa (Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki). W dniu 12 listopada jury przyznało trzy równorzędne nagrody po 7000 zł dla następujących filmów polskich:

— Nagroda Generalnego Konserwatora Zabytków dla reżyser Zofii Haloty za film *Kandydat do nagrody Kowalskich*, w którym interesująco przedstawiono możliwości, jakie w dziedzinie ochrony zabytków otwiera indywidualna społeczna pasja.

— Nagroda Pracowni Konserwacji Zabytków dla reżysera Władysława Wasilewskiego za film *Drewniane miasteczka na warsztacie*, wyróżniającego się publicystyczną celnością przedstawienia problemu włączania współczesnej architektury do zabytkowych zespołów miejskich.

— Nagroda Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach dla reżysera

Andrzeja Papuzińskiego za film *Kronika fabryki fajansów*. Film jest wybitną realizacją unikatowego tematu ochrony tradycji artystycznego rzemiosła i jego technologii.

Ponadto jury przyznało nagrodę Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach w wysokości 5000 zł dla reżysera Stanisława Janickiego za film *Krzyżtoporskiej opowieści ciąg dalszy*, będącego próbą podjęcia dyskusji nad podstawowymi problemami konserwacji cennych dla kultury ruin. Nagrodę Wydziału Oświaty Wychowania i Kultury Urzędu Miejskiego w Kielcach w wysokości 4000 zł otrzymał reżyser Zbigniew Bochenek za polską wersję filmu *Z przeszłości dla przyszłości*, zaś honorowe wyróżnienie współtwórca filmu, Günter Geisler. Film rzetelnie przedstawił wysiłki w dziedzinie ochrony zabytków w okresie trzydziestolecia PRL. Przyznano także 4 równorzędne wyróżnienia honorowe dla realizatorów następujących filmów zagranicznych:

— *Dziedzictwo, na którym budujemy* (*A heritage to build on*), produkcji angielskiej;

— *Łazdinaj — ulica architektów*, produkcji radzieckiej;

— *Jak ja widzę*, produkcji węgierskiej;

— *Gra w konserwację* (*The conservation game*), produkcji angielskiej.

Poza filmami nagrodzonymi wyświetlono następujące pozycje polskie i zagraniczne.

Filmy polskie: *I ty zostaniesz mecenasem* (WFD), Wrocław (WFO), *Sen o Kurozwekach* (WFO), *Architekci i budarze* (TVP), *Nie tylko fasada* (TVP), *Szansa* (TVP), *Obrona memu drewnianemu miastu* (TVP).

Filmy zagraniczne: *Mieszkańcy miasta, architekci i my* (ZSRR), *Drewniana architektura Syberii* (ZSRR), *Oczu oczarowanie* (ZSRR), *Varsovie — Quebec* (Kanada), *Renaissance des Quartiers Anciens* (Francja), *Historie a dnešek*

(CSRS), *Restauration du Grand Trianon* (Francja).

Spotkanie dyskusyjne, które odbyło się na zakończenie Przeglądu, poświęcono analizie obejrzaných filmów oraz problematyce wiążącej się z tematem imprezy. Wprowadzeniem było wystąpienie dr Teresy Oziemskiej z Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi poświęcone charakterystyce niedawno wykonanych filmów oraz planom tematycznym na najbliższe lata. Referentka zwróciła uwagę na trudności z jakimi boryka się wytwórnia, do których zaliczyć należy także coraz kosztowniejszą technologię, wpływającą na zmniejszenie liczby produkowanych filmów. W tej sytuacji nadal aktualny jest postulat zamawiania przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków określonych tematów filmowych potrzebnych w działalności upowszechnieniowej muzeów.

Dyskutanci podkreślali, że realizatorzy tematów pokazanych w Kielcach uciekali od typowych filmów oświatowych i poetyckich impresji do interwencyjnych tematów publicystycznych, które wszechwładnie opanowały przeglądowny ekran. Jak każda jednostronność także ta budziła niepokój. Tematy interwencyjne znakomicie spełniają swą rolę w środkach masowego przekazu, ale oprócz nich istnieć winny filmy z solidną podbudową naukową wykorzystywane przez różne placówki oświatowe. Najbardziej krytykowaną stroną pokazanych filmów była ich warstwa merytoryczna, jak też dobór tematów, nie uwzględniający propozycji muzeologów czy konserwatorów. W programowaniu tematów filmowych poważny udział winni mieć profesjonaliści, głos decydujący pozostawiając realizatorom w opracowaniu formy wyrazowej dzieła filmowego. Trudno byłoby się zgodzić z niektórymi dyskutantami domagającymi się wyłącznie filmów poznawczych i popularyzatorskich pozostających w służbie przedstawianej sztuki. Czynnikiem decydującym musi tu być adresat i cel, któremu ma służyć

film. Nie można wykluczyć dzieł impresyjnych, wykorzystujących dzieło sztuki do realizacji własnych kreacji filmowych.

Na ogół panowała zgodna opinia, że zestaw filmów zagranicznych był interesujący, ciekawy warsztatowo, a nade wszystko z dobrze podaną warstwą treściową posiadającą wszelkie walory oświatowe. Była pewna zbieżność naturalna, która połączyła filmy o Tbilisi, Chartres, Londynie i Fromborku. Zbieżnością tą była troska o harmonię i koegzystencję starych i nowych form architektonicznych w rozwoju miasta, o respekt dla przeszłości, gdy sytuacja zmusza do wprowadzania na jej teren elementów naszej współczesności. Przez wspomnianą grupę filmów przewijała się myśl harmonizującego udziału tradycji w nowoczesnej architekturze. Był to główny i dominujący atut, który połączył te filmy w jeden krąg tematyczny.

Do tego zespołu w pewnym sensie nawiązał Władysław Wasilewski w filmie *Miasteczka na warsztacie*. Realizator na przykładzie kilku małych ośrodków miejskich ukazuje, jak czasami współczesne budownictwo (nie mylić z architekturą) ze znaczną czasem brutalnością wkracza w starą zabudowę, obracając się przeciw wszystkiemu, co stare, a czasem — unikatowe i piękne.

W dyskusji zwracano także uwagę, że kinematografia i telewizja nie zdołają podjąć wszystkich tematów interesujących profesjonalistów, dlatego należy odwołać się do amatorskiego ruchu filmowego. Tu mianowicie kryją się nie wykorzystane pokłady możliwości realizacyjnych, które należałoby ukierunkować na rejestrację ginących zabytków, jak też prezentację sztuki określonych mini-regionów.

Obok zagadnień związanych z charakterem pokazanych filmów wiele miejsca w wystąpieniach mówców zajął problem szerszego wykorzystania filmów telewizyjnych w pracy oświatowej. Wyrażano pogląd, że filmy telewizyjne Z.

Haloty *Kandydat do nagrody Kowalskich* i St. Janickiego *Krzyżtoporskiej opowieści ciąg dalszy* prezentują nie gorszy technicznie standard, aniżeli filmy kinematograficzne, toteż nie ma właściwie żadnej przyczyny, dla której także i ta produkcja telewizyjna nie miałaby zostać włączona trwale w społeczny program prac oświatowych i upowszechnieniowych.

Powracał także, jak w każdym roku, problem charakteru kieleckich przeglądów, które zdaniem dyskutantów winny zachować swój roboczy styl, wzbogacając go bardziej niż dotychczas formułowaniem konkretnych wniosków pod adresem władz kinematograficznych i telewizyjnych. Filmy zagraniczne wyróżniane w czasie przeglądów winny być zakupowane do szerokiego rozpowszechniania w kraju.

Ekspozycje w kieleckim pałacu cieszą się coraz większą popularnością także u licznych gości zagranicznych. Reprezentacyjne wnętrza pałacowe odwiedzili goście z Anglii, Belgii, Bułgarii, Francji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Republiki Federalnej Niemiec, Szwajcarii, Węgier oraz Związku Radzieckiego. Wnętrza pałacowe są często miejscem podniosłych uroczystości. 8 października wojewódzkie władze partyjne i administracyjne podejmowały członków Rady Najwyższej ZSRR. Muzeum Wnętrz Pałacowych zwiedzała między innymi: Galina Szałatowa — kierownik wydziału KC KPZR, wiceminister kultury Ukraińskiej Republiki Radzieckiej, pracownicy ambasady NRD w Warszawie, reprezentanci muzeów węgierskich, belgijscy historycy sztuki i muzeolodzy.

W ramach wymiany kulturalnej przebywali za granicą następujący pracownicy: mgr Alojzy Oborny, dyrektor, Włochy — 23 IX—7 X; mgr Barbara Modrzejewska, kierownik działu sztuki, Francja — 18 X—1 XII; mgr Danuta Paprocka, kierownik oddziału Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu, Czechosłowacja — 4 XI—14 XI. Ze stypendium rządu węgierskiego ko-

rzystał w okresie od 23 IX—21 X mgr Janusz Kuczyński, główny inwentaryzator.

NOWE NABYTKI

SZTUKA

Zbiory artystyczne powiększyły się o jedną cenną pozycję malarstwa obcego oraz 18 obrazów reprezentujących sztukę polską. Godzi się w tym miejscu zwrócić uwagę na kształtujący się profil zbiorów kieleckiego muzeum. Obok liczącej się w kraju galerii malarstwa polskiego, stopniowo powiększana jest kolekcja malarstwa flamandzkiego, holenderskiego i włoskiego. Nie planuje się na razie tworzenia oddzielnej galerii malarstwa wymienionych krajów, zaś nabywane dzieła będą stopniowo włączane do ekspozycji wewnątrz pałacowych pierwszego piętra. Ten fakt tłumaczy zarazem dlaczego gromadzimy obrazy wyłącznie z określonych krajów. Brany był pod uwagę fakt, że ostateczny kształt architektoniczny oraz swój wystrój zawdzięcza pałac kielecki obok Polaków artystom włoskim oraz flamandzkim i holenderskim (współdziałł przy wykonaniu plafonów).

Powracając do obrazów polskich należy zwrócić szczególną uwagę na dwa cenne zakupy związane z nazwiskami Józefa Brandta i Aleksandra Gierymskiego. W tym ostatnim przypadku jest to pierwsze dzieło tego artysty w kieleckiej galerii, tym cenniejsze, że należące do najlepszych w ostatnim okresie twórczości malarza. Zaczęto także gromadzić obrazy wybitnych współczesnych malarzy polskich. Sporadyczne i dość chaotyczne zakupy lat poprzednich nie mogły gwarantować realizacji założeń programowych galerii, która ukazywać ma malarstwo polskie od XVII w. aż po czasy współczesne. Gromadzenie obrazów reprezentujących sztukę polską po roku 1945 stanowić będzie jedno z wiodących zadań powstającego działu malarstwa.

MALARSTWO

- Szkoła włoska — *Madonna z Dzieciątkiem*, ol., pł., 96,8×73,5 (przełom XVII/XVIII);
- Józef Brandt — *Wyjazd królowej Marysieńki z Wilanowa*, ol., pł., 200×400 (mal. 1897);
- Aleksander Gierymski — *Katedra w Amalfi*, ol., pł., 84×52 (1899);
- Tytus Czyżewski — *Pejzaż*, ol., pł., 75,5×54;
- Karol Józef Frycz — *Japonki w Tokio*, ol., pł., 62,5×83,8 (pol. 1910);
- Stanisław Wałach — *Instrumenty II*, ol., deska, 128×29 (ok. 1950);
- Jerzy Nowosielski — *Abstrakcja — „Łódź Zachodnia”*, ol., pł., 61,5×44,5 (1958);
- Adam Marczyński — *Refleksy II*, akryl, drewno, 70×55 (1974);

- Jan Tarasin — *Fragment*, ol., pł., 100××81 (1973);
- Jan Ziemiński — *Permutacje*, ol., drewno, 49×49 (ok. 1967);
- Rajmund Ziemiński — *Pejzaż*, gwasz., pap., 104×54 (1962);
- Kiejstut Bereziński — *Minotaur z pochodnią*, ol., pł., 130×150,5 (1972);
- Tadeusz Dominik — *Owoce II*, akryl, pł., 87×115 (1974);
- Zbigniew Kurkowski — *Forum*, akryl, pł., 140×85 (1974);
- Helena Naksianowicz — *Tęsknota*, collage, pł., 91×80 (1974);
- Helena Naksianowicz — *Droga przez Witkowice*, collage, pł., 90×66 (1974);
- Kazimierz Grodziski — *Kompozycje*, ol., pł., 126×87 (1974);
- Czesław Waszko — *Partyzantom*, tech. mieszana, pł., 62,5×77,5 (ok. 1970).

GRAFIKA

- Tibaldi Pellegrino — *Ilustracja do historii Ulisesa*, miedź, pap., 29,5×34,7 (XVIII);
- Anton J. Prenner — *W pracowni malarza*, miedź, pap., 25,5×31,5, (1728—1731);
- Anton J. Prenner — *Wnętrze bazyliki Św. Piotra*, miedź, pap., 25,5×31,5, (1728—1731).

ETNOGRAFIA

Zakupy etnograficzne wiązały się z następującymi działami (obok ilości pozycji): łowiectwo 4, rybołówstwo 1, rzemiosło 17, strój 2, komunikacja 1, rzeźba i malarstwo 39, plastyka obrzędowa 45, kult 11. Poza wymienionymi działami na szczególne podkreślenie zasługuje 155 elementów stanowiących wyposażenie kuźni oraz 80 pozycji wyposażenia warsztatu kołodziejskiego. Od jednego ofera dokonano zakupu 8 pozycji (strój, pościel, narzędzia tkackie). Dla organizującego się skansenu etnograficznego ujęto w inwentarzu dwa zabytkowe wiatraki.

Ryc. 21. Aleksander Gierymski — *Katedra w Amalfi*

HISTORIA

Zbiory powiększyły się o 39 pozycji inwentarzowych, głównie drogą zakupów, darów i przekazów.

Wśród zgromadzonych nabytków do ciekawszych wypadnie zaliczyć fotografie uczestnika powstania styczniowego i dołączony do nich życiorys powstańca. Opisuje on wydarzenia 1863/1864 r., a także wypadki z późniejszego powstania zabajkalskiego w 1866 r., wywołanego przez polskich i rosyjskich zesłańców caratu, w którym również uczestniczył.

Z problematyką historii najnowszej wiąże się obraz Wincentego Bednarskiego pt. *Patrol* (ol., wym. 140 × 90 cm). Wartość obrazu podkreśla fakt, że W. Bednarski, pochodzący z Kielc i z tym miastem związany, wykorzystywał w swojej twórczości własne przeżycia z okresu okupacji. Dział historii posiada już kilka innych obrazów o podobnej tematyce, wykonanych przez tego samego autora. Zakupiono także kompletne umundurowanie oficerskie, używane w jednostkach Wojska Polskiego w Wielkiej Brytanii w okresie drugiej wojny światowej.

Wymienione wyżej nabytki powiększają zasób eksponatów, które zostaną wykorzystane w stałej wystawie historycznej, dotyczącej okresu od insurekcji kościuszkowskiej do drugiej wojny światowej.

Odrębną grupę nabytków stanowią medale i numizmaty. Wśród cennych egzemplarzy wymienić należy medal srebrny zaślubinowy, wykonany przez Jana Hoehna (seniora), medaliera gdańskiego w XVII wieku. Na uwagę zasługuje także medal z wizerunkiem księcia Józefa Poniatowskiego na awersie i herbem Poniatowskich na rewersie. Jest on dziełem medaliera François Augustina Cunoisa (1787—1859) i był wystawiony po 1919 r. w Wersalu. Innymi obiektami nabytymi w 1975 r., są medale, wykonane przez Zygmunta Kaczora, przedstawiające popiersie Edwarda Massalskiego, Tadeusza Przypkowskiego oraz medal upamiętniający 50-lecie śmierci Stefana Żeromskiego.

Wśród nabytków z zakresu numizmatyki wspomnieć należy dwa skarby monet, pochodzących z przełomu XIX i XX wieku (Wierzbica, Nowy Korczyn), zawierające kopiejki, ruble, korony, marki.

Ryc. 22. Medal srebrny zaślubinowy wykonany przez Jana Hoehna (seniora), medaliera gdańskiego w XVII wieku. awers

Ryc. 23. Medal srebrny zaślubinowy wykonany przez Jana Hoehna (seniora), medaliera gdańskiego w XVII wieku. rewers

Natomiast cennymi egzemplarzami monet, reprezentujących wiek XVII są półtoraki polskie z lat 1622, 1624, 1633, trojak Ferdynanda III z 1637 r. oraz moneta jednoszłęgowa z mennicy elbląskiej, emitowana przypuszczalnie za panowania Gustawa Adolfa w latach 1621—1632.

KSIĘGOZBIÓR

Biblioteka zwiększyła księgozbiór o 1500 nowych woluminów, które pozyskano drogą zakupów w księgarniach, antykwariatach oraz poprzez wymianę wydawnictw własnych. Główny nacisk położony został na pozycje związane z historią regionu. Sporo nowych nabytków z zakresu sztuki poświęconych jest problematyce rzemiosła artystycznego.

Dział regionalny księgozbioru poszerzono między innymi o następujące pozycje:

- T. Korzon *Kościuszko — biografia z dokumentów wysnuta*, Kraków 1894;
- A. Kraushar *Dziennik podróży ks. Stanisława Staszica (1777—1791)*, Warszawa 1903;
- Očerki historii Kieleckiej Męskiej Gimnazji (1862—1912), Warszawa 1913;
- „Pszczelarz Kielecki” (poszczególne numery z lat 1940—1941), czasopismo wydawane w Kielcach, druk. J. Łęskiego.
- Do innych działów zakupiono:
- P. Lavedan *Monuments de France*, France 1970;
- I. Chodynicki *Dykcyonarz uczonych Polaków*. t. 1—3, Lwów 1833 (reprint);
- T. Żychliński *Złota księga szlachty polskiej*, t. II, Poznań 1887;
- A. Jakimowicz *Jacek Malczewski*, Warszawa 1974;
- T. Mańkowski *Galeria Stanisława Augusta. Tekst i podobizny*, Lwów 1932;
- B. Guerquin *Zamki w Polsce*, Warszawa 1974;
- Encyklopedia sztuki starożytnej*, Warszawa 1974;
- S. Harksens *Die Frau im Mittelalter*, Leipzig 1974;

J. S. Bandtkie *Historia drukarni w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Litewskim* (reprint);

F. C. Lipp *Bemalte Gläser*, München 1970;

G. Ritz *Alte bemalte Bauernmöbel Europas*, München 1970;

J. Żygulski *Broń w dawnej Polsce*, Warszawa 1974;

G. L. Buffon *Histoire naturelle*, t. 1, Paris 1804;

A. Neuburger *Echt oder Fälschung*, Leipzig 1924 (reprint);

J. Lubieniecki *Pasieka w ulach Dierzona*, Kraków 1856;

Encyklopedia Warszawy, Warszawa 1975.

W czasie trwania XIX Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie nabyto między innymi wydawnictwa zagraniczne:

P. Verlet *Styles meubels decors*, t. 1—2, Paris 1972;

A. Gailer *Das Plakat*, München 1971;

J. Itton *The Art of Color*, New York;

T. Lenk *Steinschloss Feuerwaffen*, t. 1—2, Hamburg 1965;

J. F. Hayward *Die Kunst der alten Büchsenmacher*, t. 1—2, Hamburg 1969.

Coroczna wymiana wydawnictw naszego muzeum z muzeami i instytucjami naukowymi w kraju i za granicą umożliwiła nam otrzymanie wielu cennych katalogów wystaw muzealnych oraz literatury specjalistycznej, łącznie 387 egzemplarzy.

Oto niektóre z nich:

„Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie”, t. 5, Kraków 1974;

„Rocznik Białostocki”, t. XII, Warszawa 1974;

„Ochrona Przyrody”, R. 39, Warszawa 1974;

„Zeszyty Zielonogórskie”, t. IV, Zielona Góra 1974;

„Silesia Antiqua”, t. XVII, Wrocław 1975,

„Sbornik Slovenskeho Narodneho Muzea”, R. LXIX, Bratislava 1974;

„Déri-Múzeum Avkőnye”, Debrecen 1973;

„Časopis Slezskeho Muzea”. Opawa 1974;

„Bodendenkmalpflege in Mecklenburg”,
 Jahrbuch 1974, Berlin 1975;
 „Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-
 -Arts”, nr 44, 45, Budapest 1975.

ODDZIAŁY

MUZEUM LAT SZKOLNYCH STEFANA ŻEROMSKIEGO W KIELCACH

Rok 1975 był w muzeum szczególnie pracowity. Zwiększona frekwencja 26 120 osób, prowadzenie systematycznej pracy naukowej i oświatowej, współudział w większości inicjatyw Roku Żeromskiego na Kielecczyźnie — to zadania wiodące, które stały przed tym oddziałem.

Rok Żeromskiego trwał na Kielecczyźnie od 14 października 1974 — która to data związana jest ze 110 rocznicą urodzin, do 20 listopada 1975 — 50-leciem

śmierci. Sesje i sympozja naukowe, spotkania z badaczami i literatami, filmy i spotkania z ich twórcami, konkursy literackie, turnieje wiedzy o Żeromskim. recitale prozy Żeromskiego, wystawy — to różnorodne imprezy organizowane przez wszystkie placówki kulturalne miasta i województwa, w tym również przez muzeum.

Z myślą o utrwaleniu pamięci o związkach Żeromskiego z Kielecczyzną w miejscach bliskich pisarzowi wmurowano tablice bądź postawiono obeliski, do których teksty wybrała z utworów Żeromskiego mgr K. Zapałowa. Szczególnie interesującym wydarzeniem było wydanie albumu fotograficzno-literackiego pt. *W krainie Żeromskiego*. Fotografie miejsc związanych z Żeromskim wykonali kieleccy artyści fotograficy, wyboru cytatów z utworów Żeromskiego związa-

Ryc. 24. Dni Żeromskiego

Ryc. 25. Dni Żeromskiego. Spotkanie z twórcami albumu *W krainie Żeromskiego*, artystami fotografikami (od lewej) Janem Siudowskim, Pawłem Pierścińskim i Januszem Buczkowskim

nych z miejscami ukazanymi na fotografiach dokonała kierowniczką oddziału. Wstępem opatrzył tę publikację prof. Jan Zygmunt Jakubowski.

Muzeum w roku 1975 wzbogaciło się również o własny przewodnik po wystawie.

W organizacji Dni Żeromskiego, które trwały w tym roku od 19 XI do 23 XI muzeum miało swój udział: 19 XI na grobie Żeromskiego w Warszawie, wraz z delegacjami centralnymi i Komitetu Obchodów Roku Żeromskiego, placówek noszących imię Żeromskiego, przedstawiciel Muzeum złożył kwiaty. Natomiast 21 listopada zorganizowane zostało spotkanie z twórcami albumu *W krainie Żeromskiego* oraz recital prozy Żeromskiego w wykonaniu wybitnego aktora filmowego i telewizyjnego Jana Englerta —

odtwórcy tytułowej roli w filmie *Doktor Judym*. W czasie Dni Żeromskiego zorganizowano również wystawę rzeźb nadesłanych na konkurs *Ziemia kielecka i jej ludzie w twórczości Stefana Żeromskiego*. Wystawa cieszyła się ogromnym zainteresowaniem zwiedzających. Najciekawsze prace konkursowe zostaną zakupione przez muzeum.

Podobnie jak w latach poprzednich muzeum prowadziło ożywioną działalność oświatową związaną z obsługą ruchu turystycznego oraz programowymi lekcjami dla młodzieży szkolnej. Te ostatnie oparte były głównie o *Syzyfowe prace* i utwory powstańcze. Dla szkół podstawowych zrealizowano 39 lekcji, zaś dla szkół ponadpodstawowych 17. Oprócz tego wygłaszane były odczyty na temat twórczości i życia S. Żeromskiego.

Ryc. 26. Dni Żeromskiego. Recital prozy Żeromskiego w wykonaniu Jana Engelerta

W związku z reorganizacją struktury administracyjnej kraju dwa oddziały znajdujące się na terenie Szydłowca z dniem 1 stycznia 1976 roku stały się placówkami samodzielnymi, podległymi Wydziałowi Kultury i Sztuki Urzędu

Wojewódzkiego w Radomiu. W związku z tym po raz ostatni dokonana zostanie ich prezentacja na łamach *Kroniki*.

MUZEUM LUDOWYCH INSTRUMENTÓW MUZYCZNYCH W SZYDŁOWCU

Od momentu otwarcia ekspozycji stałych przewinęło się przez nie 12 928 zwiedzających. W muzeum zatrudnionych było ogółem 5 pracowników. W swej działalności oświatowej muzeum ma do odnotowania 31 odczytów oraz 18 prelekcji. W książce inwentarzowej wpisanych jest 307 eksponatów, zaś na kartach katalogu naukowego opracowano 241 eksponatów. Dla 108 założono karty magazynowe.

OKRĘGOWA PRACOWNIA KONSERWATORSKA W SZYDŁOWCU

Mimo że do dnia 31 grudnia 1975 roku pracownia szydłowiecka była oddziałem Muzeum Narodowego w Kielcach i przez nie była finansowana, zarządzeniem wojewody radomskiego nr 49/75 przekształcona została w Międzywojewódzką Pracownię Konserwacji Dzieł Sztuki w Szydłowcu. W placówce zatrudnionych ogółem było 7 pracowników.

MUZEA KIELECKIEGO OKRĘGU MUZEALNEGO

W wyniku dokonanego w roku 1975 nowego podziału administracyjnego kraju przestały do okręgu kieleckiego należeć następujące placówki muzealne: Muzeum Regionalne w Radomiu, podniesione do rangi Muzeum Okręgowego dla województwa radomskiego; Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie (obecnie radomski okręg muzealny); Muzeum Regionalne w Sandomierzu, podniesione do rangi Muzeum Okręgowego dla województwa tarnobrzeskiego. W związku z tym po raz ostatni dokonane zostanie omówienie działalności tych muzeów na

łamach *Kroniki*. Warto raz jeszcze nadmienić, że dwa dotychczasowe oddziały kieleckiego muzeum zlokalizowane w Szydłowcu prowadzić będą samodzielną działalność w granicach administracyjnych województwa radomskiego.

PAŃSTWOWE MUZEUM IM. PRZYPKOWSKICH W JĘDRZEJOWIE

Prace remontowo-budowlane w budynkach Muzeum były kontynuowane w niewielkim tylko zakresie przez Zakład Usług Remontowo-Budowlanych

GS „Samopomoc Chłopska” w Jędrzejowie. Ukończono instalacje c.o. i założono instalacje elektryczne.

Przez cały rok czynna była ekspozycja stałych zbiorów zegarów słonecznych. Ekspozycja gastronomiczna w piwnicy pod pawilonem została w październiku zamknięta i rozebrana na skutek awarii i konieczności wymiany instalacji elektrycznych oraz prac remontowych.

W pierwszych miesiącach roku ekspozowana była (otwarta w grudniu 1974) wystawa *Rysunki i grafika Zbigniewa Dolatowskiego*.

16 maja otwarto zorganizowaną wspólnie z Wydziałem Oświaty i Kultury Urzędu Powiatowego w Jędrzejowie wystawę plastyków amatorów z Jędrzejowa, prezentującą prace z zakresu rysunku, malarstwa, rzeźby, ceramiki i haftu pięciu amatorów zamieszkałych w Jędrzejowie.

5 lipca otwarto wystawę *Ekstlibrisy i druki bibliofilskie Tadeusza Przytkowskiego* — z okazji 70-lecia urodzin ich twórcy, przypadającego 12 lipca. Pokaz miał na celu ukazanie mało znanej dotychczas gałęzi działalności Tadeusza Przytkowskiego — twórczości artystycznej i naukowej w dziedzinie ekstlibrisu i typografii.

Zaprezentowano z nielicznymi wyjątkami prawie całą, bardzo interesującą twórczość ekstlibrisową Tadeusza Przytkowskiego (174 ekstlibrisy) oraz druki bibliofilskie w wyborze (60 egz.). Pokazano także jego warsztat, rysunki, projekty ekstlibrisów, notatki omawiające ich treść, matryce linorytowe, pierwsze odbitki z różnymi fazami druku ekstlibrisów.

Niezwykle interesujący jest również materiał historyczny: dokumenty ukazujące działalność na polu bibliofilskim, korespondencja z czasów okupacji z przedstawicielami polskiego ruchu bibliofilsko-ekstlibrisowego, historykami, artystami grafikami; maszynopisy prac Tadeusza Przytkowskiego z dziedziny ekstlibrisologii pisane w czasie okupacji,

ich powojenne wydania oraz recenzje. Duże zainteresowanie zwiedzających budziły wydawnictwa zagraniczne o twórczości ekstlibrisowej T. Przytkowskiego oraz materiały ukazujące jego działalność związaną z uczestnictwem w międzynarodowych kongresach ekstlibrisu i międzynarodowych kongresach bibliofilstwa, na których występował jako przedstawiciel Polski i organizator wystaw od 1961 roku. Działalność Tadeusza Przytkowskiego na polu ekstlibrisu i bibliofilstwa ma dla muzeum szczególne znaczenie. W jej wyniku powstał odrębny dział muzeum — ekstlibrisu i grafiki, zapoczątkowany wprawdzie jeszcze przez Feliksa Przytkowskiego w 1912 roku zakupieniem niewielkiego zbioru ekstlibrisów, ale rozwinięty później przez Tadeusza Przytkowskiego do jednej z wybitniejszych kolekcji ekstlibrisów w Polsce, opartej o literaturę oraz materiały historyczne związane z przedmiotem. Wyrazem uznania dla tej gałęzi działalności Tadeusza Przytkowskiego jest powstanie przy Muzeum drukarni, dzięki czemu mogą być kontynuowane tradycje artystycznej typografii.

Muzeum brało udział w Międzynarodowym Kongresie Bibliofilstwa, który w 1975 roku odbył się w Szwajcarii w dniach od 29 września do 5 października. Reprezentantami placówki jędrzejowskiej na kongresie byli Elżbieta i Piotr Maciej Przytkowscy, którzy razem z obecnym tam również dyrektorem Biblioteki Narodowej w Warszawie doc. drem Witoldem Stankiewiczem byli jedynymi przedstawicielami nie tylko Polski, ale i krajów socjalistycznych. Najważniejszymi imprezami kongresu były wystawy najcenniejszych manuskryptów i starodruków specjalnie zorganizowane przez czołowe biblioteki Szwajcarii w Zurychu, Bazylei, Einsiedeln, Bernie, Kolonii i Genewie. Dużą korzyścią dla uczestników było nie tylko zapoznanie się ze wspaniałymi egzemplarzami iluminowanych rękopisów, inkunabułów, starych druków — niejednokrotnie unikalnych

w skali światowej, ale także z różnymi metodami eksponowania tych obiektów, z formami gablot, stelaży i układów wystaw. Główne obrady kongresu odbywały się w Bernie i Genewie, gdzie wysłuchano szeregu referatów dotyczących problemów bibliofilskich. Przywiezione materiały kongresowe i katalogi wystaw wzbogaciły bibliotekę muzeum.

Ważniejsze nabytki muzeum to 4 zegary słoneczne, w tym 1 kieszonkowy typu paryskiego (srebro, XVIII w.); 1 ogrodowy poziomy, odlew, mosiądz (Anglia, XIX—XX w.); 2 typu nitkowego — wykonane współcześnie w Berlinie i ofiarowane przez wykonawcę Ericha Liebenowa oraz zegar mechaniczny, typ kominowy — *biedermeier*, Wiedeń, 1 ćw. XIX w. Do wyposażenia wnętrza w budynku apteki oraz z myślą o organizowaniu w przyszłości koncertów, tak popularnych ostatnio w muzeum, zakupiono dwa instrumenty muzyczne: klawikord firmy *Kursch* (Berlin, początek XIX wieku) i fortepian firmy *Kerntopf*, (koniec XIX wieku).

Do działu ekslibrisu i grafiki zakupiono łącznie ponad 600 ekslibrisów artystów polskich i obcych.

Do działu farmacji pozyskano 285 eksponatów — naczyń i przyborów aptecznych.

Do działu gastronomii pozyskano 99 eksponatów, w tym cenny zespół utensyliów restauracyjnych po Stanisławie Gajdzińskim. Pod koniec XIX wieku Gajdziński prowadził restaurację zakładową w Busku. Około 1905 r. przeniósł się do Kielc, gdzie prowadził klub oficerów rosyjskich, a następnie restaurację „Europa” i „Wersal”, uważane za najlepsze w Kielcach. Zespół obejmuje miedziane naczynia kuchenne, platerowe, porcelanowe i kamionkowe naczynia stołowe, maszynki do kawy, kufle i szklanki do piwa oraz różne przybory kuchenne. Część naczyń pochodzi jeszcze z Buska, zaś na pewno wszystkie są sprzed roku 1914.

Ogółem zbiory muzeum powiększyły się o 1158 eksponatów. W bibliotece muzeum przybyło 778 pozycji.

Rekordowa była także liczba zwiedzających, a wyraża się ona cyfrą 90 648 osób. Jest to poważny wzrost w stosunku do roku 1974 i świadczy o stale rosnącej popularności placówki.

MUZEUM REGIONALNE W OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM

Znacznie rozbudowana została działalność merytoryczna, co związane było z faktem, że w środowisku ostrowieckim muzeum w wielu dziedzinach pełni funkcje wiodącej placówki kulturalnej. Realizacja programu nie była łatwa, gdyż w stałej współpracy ze środowiskiem niewątpliwą przeszkodą jest peryferyjne położenie muzeum. W roku sprawozdawczym na skutek przebudowy drogi (objazdu) były trudności w dotarciu do placówki przy pomocy komunikacji miejskiej. Zadaniem głównym stało się opracowanie ramowego programu zmian profilu muzeum, co następować będzie etapami. Zgodnie ze specyfiką terenu w ostrowieckim muzeum eksponowane będą dwa podstawowe problemy. W salach wystawowych pierwszego piętra udostępniona zostanie stała wystawa poświęcona historii regionu od wieku XIX aż po czasy współczesne. Szczególny nacisk położony zostanie na ukazanie historii ruchu robotniczego regionu, który szczyli się w tej dziedzinie ciekawą przeszłością. Stylowe pomieszczenia parteru posiadające wystrój z epoki historyzmu, zaadaptowane zostaną dla potrzeb ekspozycji wewnątrz drugiej połowy XIX wieku. Znajdzie się w tych salach także miejsce na pokaz poświęcony słynnym wyrobom porcelany *ćmielowskiej*. Taki układ programowy wystaw ukaże z jednej strony życie burżuazji przemysłowej końca XIX i początku XX wieku oraz warunki ekonomiczne i społeczne tej epoki, na tle których rozwijała się świadomość klasowa mas pracujących.

Realizację tego programu ekspozycyjnego rozłożono na trzy lata. W roku 1975 poza opracowaniem założeń teoretycznych przystąpiono już także do wykonania scenariuszy. W salach parterowych dokonywana była próbna adaptacja wybranych wnętrz. Szeroki program ekspozycyjny wymagać będzie znacznych nakładów finansowych na nowy sprzęt wystawienniczy, jak też zakupy zabytkowych mebli i innych elementów stanowiących wyposażenie wnętrz epoki, którą zamierza się ukazać.

Muzeum Regionalne czyni także starania o poszerzenie swej bazy lokalowej. Wychodząc z założenia, że Ostrowiec Świętokrzyski w najbliższych latach będzie rozwijającym się dynamicznie ośrodkiem miejskim i przemysłowym, wysunięto pod adresem władz miejskich propozycję przyznania dla potrzeb wystawiennictwa czasowego i działalności oświatowej — budynku położonego w centrum miasta przy alei 1 Maja, zajmowanego na razie przez Sąd Rejonowy. W niedługim czasie sąd przeniesiony zostanie do innego gmachu. Proponowany do przyjęcia budynek był dziełem znanego architekta Stefana Szyllera i stanowi bardzo typowe dzieło twórcy.

Kształtujący się profil muzeum oraz planowany program ekspozycyjny skłoniły pracowników do podjęcia określonych tematów badawczych. Opracowana została dokumentacja historyczna, architektoniczna i fotograficzna dawnego pałacu Wielopolskich w Częstocicach, obecnej siedziby muzeum. W rezultacie tego opracowania pałac wpisany został do rejestru zabytków przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W kręgu zainteresowań placówki leży także temat rozpoczęty przez mgra Wojciecha Kotaśiaka (kierownika muzeum), a dotyczący architektury rezydencjonalnej wieku XIX w byłych guberniach radomskiej i kieleckiej. Badania prowadzone są pod opieką naukową doc. dra hab. Tadeusza Stefana Jaroszewskiego.

Z inicjatywy muzeum zrodził się pro-

jekt skansenu dziewiętnastowiecznych maszyn hutniczych znajdujących się na terenie huty im. M. Nowotki w Ostrowcu. Zakład przechodzi obecnie gruntowną modernizację i rozbudowę. Pracujące do tej pory maszyny i urządzenia, często gigantycznych rozmiarów, są niestety cięte na złom, choć ich metryka sięga połowy XIX wieku i stanowią tym samym wyraz dokonań technicznych tamtych czasów. Muzeum opracowało ramowy program skansenu wraz ze scenariuszem i przedłożyło go Zakładowej Organizacji Partyjnej. Zarówno władze partyjne, jak też inżynierowie z koła SITPH ocenili projekt pozytywnie. Ponieważ chodzi o poważne prace zabezpieczające, projekt wymaga akceptacji jednostek nadrzędnych huty.

W styczniu Muzeum Regionalne w Ostrowcu podpisało porozumienie z Dyrekcją Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, na mocy którego placówka ostrowiecka, udzielając pomocy organizacyjnej oddziałowi PMA w Krzemionkach, otrzymała prawo turystycznego wykorzystywania rezerwatu i tamtejszego muzeum. W wyniku nawiązanej współpracy, w oparciu o środki finansowe i etaty PMA urządzono na terenie Krzemionek salę kinową, a obecnie modernizuje się wystawę archeologiczną. Przygotowany pod kątem roku 1976 program przewiduje obsługę ruchu turystycznego przy zastosowaniu środków audiowizualnych. Zwiedzającym przed obejrzeniem szymbów i spacerem po polu górniczym, pokazane zostaną dwa filmy oświatowe: *Prastary skarb* i *Krzemionki Opatowskie*, a następnie ośmiominutowy program audiowizualny (przezrocza wyświetlane przez rzutnik zsynchronizowany z magnetofonem odtwarzającym tekst).

Po Muzeum Narodowym w Kielcach jest to kolejne zastosowanie pokazu audiowizualnego w pracy oświatowej na terenie kieleckiego okręgu muzealnego. Zespół w Krzemionkach zwiedziło 5000 osób.

Dynamicznie rozwijała się też działalność oświatowa. Osiągnięte wyniki znacznie przewyższają dorobek lat poprzednich.

Zorganizowano 12 wystaw czasowych:

- *I wystawa malarstwa, rzeźby i grafików miasta Ostrowca*;
- *Ostrowiec w obiektywie St. Sudnika*;
- *Rzemiosło ludowe Niemieckiej Republiki Demokratycznej*;
- *Rzeźby Gustawa Hadyny*;
- *Wystawa poplenerowa ośrodka pracy twórczej działającego przy muzeum, zatytułowana Tartów 75*;
- *Kolejna wystawa poplenerowa ośrodka nosiła tytuł Lidzbark 75*;
- *Pierwodruki Stefana Żeromskiego*;
- *Ostrowiec w akwarelach Tadeusza Kurka*;
- *Architektura zabytkowa Kieleccyzny*;
- *Rzeźby Józefa Opali (plenerowa)*;
- *Podręczniki szkolne i literatura pedagogiczna NRD*;
- *Ludowe kowalstwo artystyczne Kieleccyzny*;

Muzeum przygotowało także trzy wystawy oświatowe:

- *Łukasz Cranach*;
- *Berlin w fotografii*;
- *Republika Ukraińska w fotografii*.

Zorganizowanie stosunkowo dużej liczby wystaw czasowych było możliwe, ponieważ udało się wygospodarować dodatkową powierzchnię ekspozycyjną poprzez adaptację części pomieszczeń podziemia i wykonanie dogodnej komunikacji łączącej ją z hallem głównym. Prace te udało się zrealizować w styczniu dzięki dodatkowym środkom przyznanim przez Urząd Miejski. Dotychczas ekspozycje czasowe urządzano w salach parteru, który, jak o tym już wspomniano, przeznaczona jest na stały pokaz wnętrz z epoki historyzmu. Tradycyjnie działalność oświatową wzbogacali seanse filmów oświatowych oraz odczyty poświęcone historii architektury polskiej i wybranym zagadnieniom sztuki polskiej. 25 września problematykę oświatową NRD przedstawił prof. dr Stritzell

z Uniwersytetu im. Humboldta w Berlinie.

Muzeum podejmuje stale próby nawiązania ściślejszych kontaktów z różnymi grupami środowiskowymi. Przejawem tych poszukiwań stały się „wieczory muzealne”, gromadzące określone zespoły ludzi, przedstawicieli określonych zawodów i środowisk. Na wspomniane spotkania wysyłane są indywidualne zaproszenia. Te kameralne wieczorki odbywają się przy kawie, zaś pracownicy muzeum zapoznają zebranych z problematyką pracy placówki. Na zakończenie odbywają się krótkie koncerty muzyki dawnej. Odbyły się już dwa tego typu spotkania z członkami Zrzeszenia Prawników Polskich i pracownikami służby zdrowia. W roku 1976 z propozycjami urzędzania spotkań wyjdzie muzeum do grup pracowniczych Huty im. M. Nowotki w ramach programu *Sojusz świata pracy z kulturą i sztuką*.

Kontynuowana była kilkuletnia już tradycja produkcji własnych filmów oświatowych, związanych z problematyką regionu, a wykorzystywanych w pracy upowszechnieniowej. Zrealizowano pierwszą część zdjęć do filmu *Ceramika ćmielowska*. Z powodu braku barwnej taśmy filmu niestety nie ukończono. Zgodnie z propozycją miejskich władz partyjnych powstał dwuaktowy film czarno-biały, dokumentujący Ostrowiec w dniach VII Zjazdu PZPR.

Należy odnotować jeszcze jedną cenną inicjatywę placówki ostrowieckiej, która stała się organizatorem i opiekunem grupy plastyków, tzw. „Grupy 10”. Dla nich zorganizowano szereg wystaw na terenie Ostrowca i 3 w Kielcach (Gustawa Hadyny, Józefa Opali i Tadeusza Kurka). Rozpoczęte zostały także starania o udostępnienie lokalu Cechu Rzemiosł Różnych na stałą galerię ostrowieckich plastyków. „Grupa 10” spotyka się raz w miesiącu, by dyskutować na temat twórczości i tendencji we współczesnej plastyce.

Podobny charakter animujący ambicje

twórcze młodzieży ma ośrodek pracy twórczej funkcjonujący przy muzeum pod patronatem Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miejskiego. Działa w tym ośrodku 25 osób, a rezultatem ich pracy były dwie wystawy poplenerowe wymienione przy omawianiu wystaw.

Muzeum Regionalne w Ostrowcu było organizatorem wojewódzkiego konkursu ludowego kowalstwa artystycznego Kielecczyny. Konkurs rozpisany został wiosną, a jego zamknięcie nastąpiło w listopadzie. Udział wzięło 15 kowali z województw kieleckiego i radomskiego. 27 listopada odbyło się posiedzenie sądu konkursowego i otwarcie wystawy zgłoszonych i nagrodzonych prac.

W dużej sali wystawowej odbyły się dwa koncerty poświęcone muzyce polskiej i muzyce niemieckiego klasycyzmu oraz dwa recitale Jerzego Michotka oraz Zdzisława Skwary.

Dla lepszego spopularyzowania problematyki muzeum przygotowano dla miejscowego radiowęzła 22 audycje.

W dniu 27 września zorganizowana została narada na temat zagospodarowania rezerwatu archeologicznego w Krzemionkach. W naradzie uczestniczyli przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki, Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, Muzeum Narodowego w Kielcach, Huty

im. M. Nowotki oraz miejscowych władz partyjnych i administracyjnych.

W dniach 4 i 5 grudnia odbyła się w muzeum sesja na temat perspektyw rozwojowych Ostrowca. Muzeum było współorganizatorem sesji.

Zbiory muzeum powiększyły się o 29 pozycji inwentarzowych. Poważną część zakupionych zabytków wiąże się z rzeźmiostem artystycznym. W stosunku do roku ubiegłego zmniejszyła się liczba nowo pozyskanych zabytków. Postanowiono jednak koncentrować swoje zainteresowania na obiektach posiadających dużą wartość artystyczną względnie historyczną. Na szczególne wyróżnienie zasługują:

- zbiór dokumentów dotyczących dóbr śmielowskich w w. XVIII i XIX, wśród których zachowały się autentyczne akty kupna i sprzedaży dóbr, dokumenty propinacyjne oraz listy z podpisami Augusta II i Stanisława Augusta Poniatowskiego;
- album fotograficzny zawierający około 200 zdjęć z wojny rosyjsko-japońskiej oraz przebiegu działań wojennych w czasie I wojny światowej na terenie Ostrowca;
- kilkanaście obiektów do wyposażenia wnętrza (świecznik wiszący, w stylu księstwa warszawskiego, serwantka, dwa gobeliny XIX-wieczne).

Księgozbiór powiększył się o dalsze 59 woluminów i składa się obecnie z 759 pozycji. Liczba przeźroczy o tematyce archeologicznej i ogólnej wynosi 1590 sztuk.

Należy także odnotować zmiany, jakie wprowadzono w ekspozycji etnograficznej. Wystawa została poszerzona o kowalstwo, tkactwo i rzeźbę.

Stosunkowo skromny jest dorobek wydawniczy, gdyż ostrowiecka baza poligraficzna nie pozwala na realizację poważniejszych pozycji edytorskich. Mimo to udało się muzeologom z Ostrowca przygotować skromne wydawnictwa do kilku zorganizowanych w muzeum wystaw. Oto one:

ZESTAWIENIE CYFROWE DZIAŁALNOŚCI OŚWIATOWEJ

Rodzaj imprezy	Ilość imprez	Frekwencja
Wystawy stałe	4	10 397
Wystawy czasowe	12	
Koncerty	4	316
Seanse filmowe	33	1 205
Odczyty	11	426
Muzeum w Krzemionkach		5 103
	Łącznie	17 447

- *Katalog wystawy poplenerowej „Tartłów 75”*, nakład 500 egz.
- *Katalog wystawy Tadeusza Kurka*, tekst Wojciech Kotasiak, nakład 100 egz.
- *Katalog wystawy obrazów Tadeusza Szyprońskiego*, tekst Wojciech Kotasiak, nakład 300 egz.
- *Składanka pokonkursowej wystawy kowalstwa ludowego*, tekst Stefan Roński, nakład 300 egz.

Tej ostatniej wystawie towarzyszył także plakat wg projektu Zbigniewa Kurkowskiego (nakład 400 egz.).

MUZEUM HENRYKA SIENKIEWICZA W OBLĘGORKU

Główny wysiłek pracowników tego najpopularniejszego i najliczniej odwiedzanego muzeum Kielecczyny skupił się na obsłudze ruchu turystycznego. Pod względem frekwencji rok 1975 był rzeczywiście rekordowy. Przez sale obłęgorskiego pałacyku przewinęło się 100 681 osób. Obok mieszkańców Kielecczyny najliczniej odwiedzają muzeum turyści z Warszawy, Łodzi i Śląska.

Przy wydatnej pomocy pracowników muzeum Rozgłośnia PR w Kielcach utrzymała na taśmach magnetofonowych wypowiedzi osób pamiętających pisarza a mieszkających na terenie wsi Obłęgorek i Obłęgór. Nagrane materiały po ich wykorzystaniu na antenie radiowej przekazane zostaną do archiwum muzeum.

Dla przygotowywanego przez Wytwórnię Filmów Oświatowych w Łodzi filmu *Obłęgorek* pracownicy zebrali odpowiednie materiały. Posłużą one do opracowania scenariusza. Napisano także przewodnik po muzeum.

W sali wystaw czasowych eksponowane były następujące wystawy przygotowane przez muzeum: *Kultura regionu kieleckiego*, *Malarstwo Czesława Waszki*, *Nowości wydawnicze*. Wspomniane wystawy zwiedziło około 50 tysięcy osób.

Wśród ciekawszych nowych nabytków pozyskanych do zbiorów wymienić warto:

- laskę H. Sienkiewicza przywiezioną z podróży do Afryki;
- zaproszenie wystosowane do Sienkiewicza przez Senat Uniwersytetu w Glasgow w związku z uroczystościami rocznicowymi uczelni;
- żeliwną plakietę z płaskorzeźbionym popiersiem pisarza;
- kredens secesyjny z końca XIX wieku;
- zdjęcie portretu H. Sienkiewicza.

Biblioteka powiększyła się o 130 pozycji książkowych. W tym zespole znalazły się 4 dary tłumaczeń dzieł pisarza na język rumuński i rosyjski.

Szereg eksponatów poddano zabiegom konserwatorskim. Dotyczyło to zwłaszcza niektórych mebli zdobitych ekspozycją wewnątrz pałacyku oraz dwóch samowarów i waz z końca XIX wieku. Okręgowa Pracownia Konserwatorska w Szydłowcu wykonała konserwację portretu arcybiskupa Kazimierza Modychowskiego. Konserwacji poddano także 64 woluminy z biblioteki. Wiele eksponatów obłęgorskie muzeum wypożycza polskim placówkom muzealnym. W roku 1975 wypożyczeń takich dokonano na rzecz muzeów w Gliwicach i Chorzowie.

MUZEUM REGIONALNE W PIŃCZOWIE

Rozpoczęte w roku 1974 stacjonarne wykopaliska archeologiczne były kontynuowane. Zlokalizowano je na terenie wsi Kostki Małe, gdzie odkryto ciekawe cmentarzysko kultury łużyckiej. Muzeum przygotowało następujące wystawy własne:

- *Małe dziełka sztuki drukarskiej — zaproszenia, ekslibrysy;*
- *Prace plastyczne koła młodzieżowego pińczowskiego Liceum Ogólnokształcącego;*
- *Dawny Pińczów w fotogramach;*
- *Przedmioty użytkowe minionych epok.*

Trwały nadal prace remontowo-budowlane we wschodnim skrzydle budynku

muzeum. Po ich zakończeniu zostaną tam zlokalizowane między innymi dwie wystawy stałe: *Tradycje kamieniarskie na Poniidziu* i Wystawa poświęcona Adolfowi Dygasińskiemu. Gotowe są już scenariusze wystaw oraz projekty plastyczne poszczególnych ekspozycji.

Poza obsługą ruchu turystycznego działalność oświatowa koncentrowała się na lekcjach szkolnych poświęconych zagadnieniom archeologicznym, etnograficznym oraz II Republice Pińczowskiej. W ramach cyklu *Koncerty przy świecach* zorganizowano 5 imprez przygotowanych przez Świętokrzyskie Towarzystwo Muzyczne w Kielcach. Sale Muzeum były miejscem stałych spotkań społecznych opiekunów zabytków.

ZESTAWIENIE CYFROWE DZIAŁALNOŚCI OŚWIATOWEJ

Rodzaj imprezy	Ilość imprez	Frekwencja
Wystawy stałe	2	3 489
Wystawy czasowe	5	
Lekcje	1	40
Koncerty	5	250
Łącznie		3 759

MUZEUM REGIONALNE W WIŚLICY

Zabytki Wiślicy oraz znajdująca się tam placówka muzealna cieszą się zainteresowaniem przybywających na ten teren turystów. Placówkę wiślicką odwiedziło 11 014 osób. Szczególnym zainteresowaniem zwiedzających cieszył się pawilon wystawowy kryjący zachowane relikty kościoła Sw. Mikołaja, kaplicy grobowej i misy chrzcielnej. Niestety mniejszym zainteresowaniem cieszy się już ekspozycja stała — wprowadzająca w problematykę zabytków wiślickich. Do jej podstawowych niedomogów zaliczyć trzeba małą ilość eksponatów oryginalnych, jak też nieco przestarzały charakter pokazu. Starając się zaradzić pierwszemu z niedomogów, Muzeum Na-

rodowe w Kielcach wypożyczyło część zbiorów archeologicznych ks. St. Skurczyńskiego, które wzbogaciły wystawę. Jest to jednak rozwiązanie polowiczne, gdyż wiślickie muzeum winno w niedługim czasie otrzymać nową wystawę stałą, godną rangi zabytków, które znajdują się na tamtym terenie. Jednakże organizacja wystawy będzie bezcelowa jeżeli w szybkim tempie nie przeprowadzi się remontu pomieszczeń zajmowanych przez muzeum, a także jeżeli nie powrócą do Wiślicy cenne wykopaliska i znaleziska ukryte w magazynach dużych placówek muzealnych i naukowych. Dotyczy to między innymi monet pochodzących z siedemnastowiecznego skarbu, znalezioneego na grodzisku w Wiślicy. Część skarbu znajduje się w magazynach Muzeum Narodowego w Warszawie.

Muzeum w Wiślicy zorganizowało 16 lekcji dla młodzieży tamtejszej szkoły podstawowej. Przygotowane zostały też dwie wystawy oświatowe: *Ziemia kielecka w plakacie* i *Fotogramy z odkryć archeologicznych w Wiślicy*.

Począwszy od lutego, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Muzeum przejęło opiekę nad podziemiami kolegiaty. Dokonuje się dziennych pomiarów temperatury i wilgotności powietrza.

Księgozbiór zwiększył się o 49 woluminów.

MUZEUM REGIONALNE W SZYDLÓWIE

Niestety nie zakończono prac przy stelażach do wystaw etnograficznej i geologicznej. W ramach nader skromnej działalności oświatowej wygłaszane były odczyty na koloniach oraz w klubach „Ruchu” i świetlicach. Tematem odczytów była historia Szydłowa oraz jego zabytków. Zbiory powiększyły się o 4 obrazy twórcy ludowego Józefa Firmanego z Korytnicy. Wyrazem małej aktywności muzeum jest też liczba zwiedzających, wyrażająca się cyfrą 6000 osób.

Po raz ostatni zaprezentowana zosta-

nie działalność placówek muzealnych, które w wyniku nowego podziału administracyjnego kraju znalazły się poza granicami województwa kieleckiego.

MUZEUM OKRĘGOWE W RADOMIU

Muzeum było organizatorem 9 wystaw czasowych. Na szczególną uwagę zasługuje duża ekspozycja poświęcona rewolucji 1905—1907 w dawnej guberni radomskiej. Ekspozycja ukazała człowieka na tle wydarzeń rewolucyjnych. Motywem wiodącym były portrety działaczy tego okresu. Materiały faktograficzne uzyskano między innymi z akt sądowych przechowywanych w radomskim archiwum.

Dużym powodzeniem cieszyła się wystawa plakatów — *Bezpieczeństwo na drogach świata* — zorganizowana wspólnie z radomskim oddziałem Automobilklubu Świętokrzyskiego. Na wystawie pokazane zostały plakaty nie tylko z Europy, ale także z Azji i Ameryki.

W salach muzealnych gościły 3 poważne wystawy o randze ogólnopolskiej. Przede wszystkim były to 29 i 30 już *Wystawa plastyki*, a także *Jubileuszowa wystawa ognisk plastycznych*. W salach muzealnych gościły dwie wystawy ze Związku Radzieckiego. Jedna z nich prezentowała prace plastyków amatorów, natomiast druga zatytułowana była *Młodość radziecka w fotografii artystycznej*.

We współpracy ze szkołami i klubami przykładowymi zorganizowano 16 odczytów z zakresu historii sztuki i etnografii. Seanse filmów o sztuce poprzedzane były krótkimi omówieniami. Dużym powodzeniem cieszyły się 3 koncerty muzyki dawnej.

Zorganizowano więcej aniżeli planowano wystaw oświatowych. Spośród 12 wystaw 6 poświęconych było problematyce artystycznej, 4 historii, zaś 2 tematyce ochrony zabytków. Ze zbiorów własnych Muzeum zorganizowało 5 wystaw objazdowych eksponowanych w szkołach, klubach i Muzeum w Koźienicach.

PRACE NAUKOWO-BADAWCZE

Archeologiczne badania powierzchniowe prowadzono w Rajcu, na terenach projektowanego zalewu. Oprócz istniejących stanowisk wczesnośredniowiecznych odkryto liczne nowe z epoki kamienia, brązu i żelaza. Są to głównie stanowiska osadnicze. Wraz z młodzieżową grupą szperaczy — śladem pierwszej dwunastowiecznej wzmianki o Radomiu (*Bulla* Hadriana IV) i podradomskiej wsi Sławno — odnaleziono na terenie Sławna Starej Wsi stwierdzone ślady istnienia osady z czasów, o których wspomina wzmiankowana *Bulla*. W ramach prac wewnętrznych działu założono kartotekę stanowisk archeologicznych dawnego powiatu radomskiego. Kartoteka w przyszłości obejmie teren całego województwa radomskiego.

Dział etnograficzny prowadził zakrojone na szeroką skalę badania stacjonarne i penetracyjne nad kulturą ludową regionu radomskiego. Badaniami objęto wsie: Głowaczowa, Brzózki, Stara Wieś, Jedlnia, Jaroszek, Bartodzieje, Borek, Tczowa, Podzakrzówka, Garbatka. Wykonana została inwentaryzacja budownictwa ludowego zmierzająca do wytypowania najciekawszych obiektów dla powstającego skansenu ziemi radomskiej.

W dziale historii opracowywany był temat przebiegu rewolucji 1905—1907 w dawnej guberni radomskiej. Problematyce współczesnej poświęcono badania rozwoju gospodarczego Radomia w latach 1945—1975. Opracowany został także scenariusz nowej wystawy *Historia Radomia*.

Dział sztuki gromadził materiały do biografii plastyków regionu: Wojciecha Umińskiego i Antoniego Janika.

NOWE NABYTKI

W znaczny sposób powiększyły się zbiory radomskiego muzeum. Ogółem pozyskano 179 eksponatów, z czego 22

pozycje to nabytki działu sztuki w postaci obrazów malarzy radomskich W. Umińskiego i W. Dobrowolskiego oraz ciekawy portret J. Rembowskiego. Zbiory rzemiosła artystycznego wzbogaciły się m.in. o kandelabr empirowy oraz komplet mebli z połowy wieku XIX. Z XXIX Ogólnopolskiej wystawy plastyki zakupiono 4 rzeźby współczesnych artystów polskich. Największy liczebnie wzrost eksponatów ma do odnotowania etnografia, której przybyło 140 pozycji, głównie z zakresu narzędzi pracy, sprzętu oraz tradycyjnie sztuki ludowej. Dział historii pozyskał 11 pamiątek głównie z lat 1905—1907. Otrzymane fotografie udokumentowane są opisami świadków wydarzeń rewolucyjnych.

Poważne osiągnięcie ma do odnotowania w zakresie publikacji naukowych stosunkowo skromny zespół pomocniczych pracowników naukowych. Dr Stefan Rosiński opracował i złożył do druku temat *Osadnictwo i budownictwo ludowe regionu radomskiego*. Ten sam autor opracował foldery dotyczące kowalstwa ludowego oraz kobiety wiejskiej w rzeźbie ludowej regionu radomskiego. Także w opracowaniu S. Rosińskiego ukaże się praca *Ludowa kultura materialna Puszczy Kozienickiej*. Do druku przygotowane zostały jeszcze dwa dalsze tema-

ty: *Broń palna i biała w zbiorach Muzeum w Radomiu* i *Zbiór prac Jacka Malczewskiego w Muzeum w Radomiu*.

MUZEUM W SANDOMIERZU

W salach wystawowych tej placówki, przez którą przewinęło się 11 716 osób, eksponowane były następujące wystawy czasowe:

- *Malarstwo Bronisława Heyduka*;
- *Haft kaszubski Hildegardy Kalinowskiej*;
- *Sandomierz w malarstwie*;
- *Pejzaże Stanisława Steca*;
- *Malarstwo Andrzeja Dąbka*.

Poza wnętrzami muzeum eksponowane były dwie wystawy: *Plakat polityczny* (KM PZPR w Sandomierzu) i *Lenin a niepodległość Polski* (Wojewódzki Dom Kultury w Tarnobrzegu).

W hallu muzeum pokazano trzy niewielkie wystawy: *Ochrona środowiska*, *30-lecie wyzwolenia Kielecczyny* i *Po-konkursowa wystawa prac dziecięcych*.

Pracownicy placówki gromadzili materiały związane z historią Sandomierza oraz jego najbliższych okolic. Pozyskiwano w czasie badań terenowych zabytki historyczne i etnograficzne. W dawnym powiecie sandomierskim prowadzono archeologiczne badania powierzchniowe.

МУЗЕЙНАЯ ХРОНИКА 1975

НАЦИОНАЛЬНЫЙ МУЗЕЙ В КЕЛЬЦЕ

1975 год был исключительно важным годом в насчитывающей 68 лет истории Келецкого музея. В связи с большими достижениями в развитии польской науки и культуры музеем 15 октября 1975 года получил почетное название Национального. На торжественное заседание, состоявшееся в залах келецкого дворца 20 ноября, прибыли со всех концов страны музеееды, деятели науки и культуры. 26 сентября вице-министр Культуры и Искусства д-р Юзеф Файковский вручил представителям Келецкого музея почетный диплом, присвоенный музею „за выдающиеся достижения в деле популяризации культуры”. 19 мая в залах позднеренессансного замка в Шидловце открылась подготавливаемая в течение ряда лет постоянная экспозиция: Музей народных музыкальных инструментов — единственный в Польше специализированный музей данного профиля. Экспозиция отражает нынешний состав народных инструментов на территории Польши и включает магнитофонные записи инструментов отдельных типов. Экспозиция делится на три части. В первой содержатся данные о этнографических регионах и составе народных оркестров в Польше. Вторая часть представляет собой обзор музыкальных инструментов и орудий, встречающихся на территории Польши. Третья часть экспозиции включает инструменты, характерные для территории бывшего Келецкого воеводства.

В связи с новым административным делением страны 1 января 1976 г. Национальный музей в Кельце лишился отделов, действующих в Шидловце: Музея народных музыкальных инструментов и Окружной реставрационной мастерской. Оба отдела стали действовать самостоятельно в рамках Радомского воеводства.

В 1975 г. открылось несколько интересных выставок: „Келецкая земля за 30 лет Народной Польши”, „Деньги и цены в древней Польше” (эта экспозиция сопровождалась первой в истории нашего музея демонстрацией аудио-визуальных материалов), „Иконография памятников Келецкой земли в живописи”. В залах Келецкого музея, его отделов в Шидловце и Музея школьных годов Стефана Жеромского в Кельце побывало 160 444 посетителя. Стараниями музея были опубликованы очередные издания, среди которых важнейшими являлись IX том Ежегодника Свентокшиского музея и „Corpus Inscriptionum Polonicae” (том 1, выпуск 1), охватывающий Кельце и Келецкий повет. Данное издание открывает цикл томов, посвященных средневековым и более поздним памятникам эпиграфики на территории Келецкого воеводства и смежных областей. Ценным дополнением исследовательской работы сотрудников музея стал каталог упомянутой выше выставки „Иконография памятников Келецкой земли в живописи”. Были изданы путеводители по Музею школьных годов Стефана Жеромского и по постоянной естественноведческой выставке. Собрания польской живописи пополнились ценными экспонатами, среди которых особенно следует отметить полотна Александра Герымского „Кафедральный собор в Амальфи” (1899) и Юзефа Брандта „Отъезд королевы Марысенки из Вилянова” (1897).

11—12 октября проходил 8-й Музейный просмотр фильмов, посвященный теме „Охрана памятников градостроения и архитектуры”. Кроме фильмов, представляющих польскую кинематографию и телевидение, демонстрировались фильмы из Чехословакии, Франции, Канады, Венгрии (премия за фильм „Как я вижу”), Великобритании (премия за фильмы „A Heritage to Build on”

и „The Conservation Game”), Советского Союза (премия за фильм „Лаздинай — улица архитекторов”).

Особо торжественный характер имели очередные „Дни Жеромского”, организованные отделом нашего музея; на этот раз они были связаны с 50-й годовщиной смерти писателя.

МУЗЕИ КЕЛЕЦКОГО ОКРУГА

Государственный музей имени Пшипковских в Енджеюве пользовался большим интересом (90 648 посетителей). Кроме постоянной экспозиции работали временные выставки, например выставка „Эклибрисы и библиофильские издания Т. Пшипковского”. Собрания музея пополнились 1158 экспонатами, среди которых внимания заслуживают 4 солнечных часов XVIII и XIX в. (в том числе 1 серебряные карманные часы типа парижских XVIII в.).

Активную просветительскую деятельность развивал Региональный музей в Островце Свентокшиском. Среди причин форм работы музея следует отметить „музейные вечера”, предназначенные для разных групп местной общественности.

В залах Дома-музея Генрика Сенкевича в Обленгсреке побывал 100 681 посетитель. Собрания музея пополнились рядом ценных экспонатов, связанных с жизнью писателя. Среди них оказались трость, привезенная Сенкевичем из путешествия по Африке, и торжественное приглашение, направленное писателю сенатом университета г. Глазгол.

MUSEUM CHRONICLE 1975

THE NATIONAL MUSEUM IN KIELCE

It was an exceptional year during 68 years of the history of the Museum in Kielce. In recognition of the merits the Museum had in the development of Polish science and culture, on 15 October it was raised to the status of the National Museum. The ceremony, which was held on 20th November on the premises of the Kielce Castle, was attended by museologists and representatives of cultural and scientific circles from all parts of Poland.

On 26th September Deputy Minister of Culture and Art, dr Józef Fajkowski handed the „Honour Diploma” to the Museum — granted for outstanding achievements in propagating culture.

On 19th May in the Late Renaissance interiors of the castle at Szydłowiec, after years of preparations, a permanent exhibition of the Museum's Branch — Museum of Folk Musical Instruments was opened. It is the only specialistic museum in Poland of that kind. The exhibition comprises the present stock of Polish folk instruments together with tape recordings of particular types of instruments. The exhibition is divided into three parts. The first part presents essential data on ethnographical regions and on folk musical bands in Poland. The next part is a display of instruments and musical tools to be found in Poland. A display of instruments from the territory of the former Kielce Province brings the exhibition to an end.

Due to the new administrative division of the country, from 1st January 1976 the National Museum in Kielce lost its branches located at Szydłowiec: the Museum of Folk Musical Instruments and the District Conservator's Studio.

Both establishments began independent activity in the new Radom Province.

Some interesting non-permanent exhibitions have been organized: "Kielce Region in the 30th Anniversary of People's Poland", "Money and Prices in old Poland" (this exhibition was accompanied with the first in the history of our Museum audio-visual presentation), "Iconography of the Monuments of Architecture of the Kielce Region in Painting".

The number of visitors at the Kielce Museum and in its branches at Szydłowiec as well as at the Museum of Stefan Żeromski's School-Days has amounted to 160 144. The Museum has edited some new books, of which the most important are: the 9th volume of the Świętokrzyskie Museum Annual and "Corpus Inscriptionum Poloniae" v. I, n. 1, comprising Kielce and the district. The latter book initiates a series of fascicles devoted to medieval and modern historic monuments of epigraphy from the Kielce Province and neighbouring areas.

The Catalogue "Iconography of the Monuments of Architecture of the Kielce Region in Painting" became a valuable contribution to the research work carried out by our Museum.

Two guides have been edited: a guide to the Museum of Stefan Żeromski's School-Days and one to the permanent Natural Science exhibition.

The collection of Polish Painting was enriched by a number of valuable purchases; worthy of notice are paintings by Aleksander Gierymski — Cathedral of Amalfi (1899), and Józef Brandt — Queen Marysieńka's Departure from Wilanów (1897).

On 11th and 12th October the Eighth Museum Film Review was held, devoted to films on "Conservation of the Urban and Architectonic Monuments". Besides Polish films representing Polish cinematography and the Polish Television films from the following countries were shown: Czechoslovakia, Canada, Hungary (awarded "As I See It"), Great Britain (awarded "A Heritage to Build On" and "The Conservation Game"), and the Soviet Union (awarded "Lazdinay — Street of Architects").

Of particularly elevated character were the successive Żeromski Days, organized by a branch of our Museum — it was due this time to the 50th anniversary of the writer's death.

MUSEUMS IN THE KIELCE REGION

The state-owned Przytkowski Museum at Jędrzejów has enjoyed a wide interest of the visitors (90 648 persons), who could see apart from the permanent exhibitions, also a number of interesting non-permanent exhibition, among others: "Ex libris and bibliophilic prints of T. Przytkowski". 1158 exhibits have enriched the collections, of which worthy of notice are among others: four sun-dials from the 17th and 19th centuries, including one pocket sun-dial of the Paris type from the 18th century (silver).

Remarkably active was the Regional museum at Ostrowiec Świętokrzyski, which, among others, arranged Soirées at the Museum aimed at particular professional and social circles.

The number of visitors to the Henryk Sienkiewicz Museum at Oblęgorek has amounted to 100 681. The museum's collection has been enriched by a number of valuable exhibits connected with the writer; mention should be made of the walking stick brought by the writer from his journey to Africa and a Jubilee invitation sent by the senate of the Glasgow University.